

Stödjande av barns sociala färdigheter och delaktighet i vardagen

Om möjligheter och utmaningar i arbetet på mottagningshem

Miriam Larinkoski

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Det sociala området
Identifikationsnummer:	13332
Författare:	Miriam Larinkoski
Arbetets namn:	Stödjande av barns sociala färdigheter och delaktighet i vardagen. Om möjligheter och utmaningar i arbetet på mottagningshem.
Handledare (Arcada):	Arla Cederberg
Uppdragsgivare:	Ett mottagningshem i Södra Finland
<p>Sammandrag:</p> <p>Syftet med detta examensarbete är att ge ökad kunskap om hur de professionella på ett mottagningshem kan stöda barns sociala färdigheter och delaktighet i vardagen. Detta examensarbete är ett beställningsarbete av ett mottagningshem i södra Finland. Frågeställningarna är: Hur kan professionella med hjälp av en miljöterapeutisk arbetsmetod på mottagningshem främja barns sociala färdigheter samt stöda barns delaktighet i vardagen? Vilka är utmaningarna för de professionella i att förverkliga barns delaktighet på mottagningshem? Examensarbetet avgränsar sig till barn i grundskolåldern och de professionellas synvinkel. Den teoretiska referensramen innehåller socialpedagogiken och specifikt den miljöterapeutiska arbetsmetoden, samt delaktighet och social kompetens. Som datainsamlingsmetod används en gruppintervju med 5 professionella från mottagningshemmet. Resultatet analyseras med hjälp av innehållsanalysen.</p> <p>Resultatet visar att den miljöterapeutiska arbetsmetoden syns i vardagen på mottagningshemmet med strikta regler, gränser, rutiner och aktiviteter. Detta bidrar till inlärningsmöjligheter av sociala färdigheter som individen behöver för att bemästra vardagen och för att känna sig delaktig. De professionella fungerar som förebilder och deras vägledning har stor betydelse för barnens inläring av sociala färdigheter. Utgående från barnets bästa och enligt barnskyddslagen diskuterar de professionella på mottagningshemmet med barnen om barnens önskemål och förväntningar. Resultatet visar ändå att vardagen på mottagningshemmet är förhållandevis vuxencentrerat och att det finns olika uppfattningar om delaktighet hos de professionella. Arbetet på avdelningen medför en del utmaningar i förverkligandet av barns delaktighet. De professionellas ork, tids- och personalbrist visar sig vara en stor utmaning. Även arbetet med barnets föräldrar och barnets individuella personlighet och förutsättningar anses vara utmanande.</p>	
Nyckelord:	Barns delaktighet, mottagningshem, miljöterapi, sociala färdigheter
Sidantal:	67
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	10.12.2014

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Social services
Identification number:	13332
Author:	Miriam Larinkoski
Title:	Supporting the child's social skills and participation in everyday life. About possibilities and challenges in the work of a residential care home.
Supervisor (Arcada):	Arla Cederberg
Commissioned by:	A residential care home in southern Finland
Abstract:	
<p>The aim of this study is to increase the awareness of how the professionals working in a residential care home can support the child's social skills and participation in everyday life. This thesis is made in cooperation with a residential care home in southern Finland. The research questions are: How can the professionals with their work based on milieu therapy promote children's social skills and support children's participation in everyday life? Which are the challenges for the professionals to support the children's participation? The focus of this thesis lies on children of primary school age and on the perspective of the professionals. The framework of this thesis consists of social pedagogy and especially milieu therapy as a working method, as well as participation and social skills. A group interview with five professionals from a residential care home is used as a data collection method. The outcome is examined by using content analysis.</p> <p>The results of this study show that the milieu therapy can be seen in everyday life at the residential care home in form of strict rules, limits, routines and activities. This leads to learning possibilities of social skills, which the individual needs to cope with in everyday life and to the possibility of perceiving participation. The professionals act as role models and their guidance is very important for the children's learning of social skills. Focusing on the best for the child and according to the child protection law, the professionals discuss the children's wishes and expectations with them. Nevertheless everyday life at the residential care home is quite adult centred and there are different views of the term child participation. The milieu therapy has its own challenges. The professionals coping with their workload, lack of time and lack of personnel appear to be big challenges. Even the work with the parents of the children and every child's unique personality and circumstances are considered as challenging.</p>	
Keywords:	Child's participation, residential care home, milieu therapy, social skills
Number of pages:	67
Language:	Swedish
Date of acceptance:	10.12.2014

OPINNÄYTE	
Arcada	
Koulutusohjelma:	Sosiaaliala
Tunnistenumero:	13332
Tekijä:	Miriam Larinkoski
Työn nimi:	Lapsen sosiaalisten taitojen ja osallisuuden tukeminen arjessa. Mahdollisuuksia ja haasteita vastaanottokodin työssä.
Työn ohjaaja (Arcada):	Arla Cederberg
Toimeksiantaja:	Etelä-Suomessa sijaitseva vastaanottokoti
Tiivistelmä:	
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä tietoisuutta siitä, miten vastaanottokodin ammattilaiset pystyvät tukemaan lasten sosiaalisia taitoja sekä osallisuutta arjessa. Tämä työ on hankkeistettu opinnäytetyö, joka on tehty yhteistyössä eteläsuomalaisen vastaanottokodin kanssa. Tutkimuskysymykset ovat: Kuinka ammattilaiset vastaanottokodissa pystyvät yhteisöterapian avulla edistämään lasten sosiaalisia taitoja sekä tukea lasten osallisuutta arjessa? Mitkä ovat ammattilaisten haasteet lasten osallisuuden toteutumisessa vastaanottokodissa? Opinnäytetyö keskittyy ala-asteikäisiin lapsiin sekä ammattilaisten näkökulmaan valitusta teemasta. Teoreettinen viitekehys koostuu sosiaalipedagogiikasta - tarkemmin sanottuna yhteisöterapiaan pohjautuvasta työmetodista - sekä osallisuudesta ja sosiaalisista taidoista. Aineistokeruumenetelmä on ryhmähaastattelu, johon osallistui viisi ammattilaista vastaanottokodista. Tulosten analysointiin käytetään sisällönanalyysiä.</p> <p>Tulokset näyttävät, että yhteisöterapiallinen työmetodi näkyy vastaanottokodin arjessa tiukkojen sääntöjen, rajojen, rutiinien ja aktiviteettien kautta. Tämä johtaa sosiaalisten taitojen oppimiseen, joita yksilö tarvitsee selviytyäkseen arjesta ja tunteakseen osallisuutta. Ammattilaiset toimivat esikuvana ja heidän ohjauksella on suuri vaikutus lapsen sosiaalisten taitojen oppimiseen. Lapsen edun ja lastensuojelulain mukaisesti vastaanottokodin ammattilaiset keskustelevat lasten kanssa lasten toiveista ja odotuksista. Tulos osoittaa kuitenkin, että vastaanottokodin arki on osittain aikuisjohtoista ja että aikuisten keskuudessa on erilaisia käsityksiä osallisuudesta. Yhteisöterapiallinen työmetodi tuo omat haasteensa lasten osallisuuden toteutumiselle. Ammattilaisten jaksaminen sekä ajan- ja henkilökunnan puute näyttävät olevan suuri haaste. Myös yhteistyö lasten vanhempien kanssa sekä lasten yksilöllinen persoonallisuus ja heidän lähtökohdat nähdään haasteina</p>	
Avainsanat:	Lapsen osallisuus, vastaanottokoti, yhteisöterapia, sosiaaliset taidot
Sivumäärä:	67
Kieli:	Ruotsi
Hyväksymispäivämäärä:	10.12.2014

INNEHÅLL

1	Inledning.....	7
1.1	Bakgrund	8
1.1.1	<i>Mottagningshem</i>	8
1.1.2	<i>Barn som klienter inom barnskyddet</i>	9
1.2	Syfte och frågeställningar	10
1.3	Avgränsning.....	11
1.4	Beskrivning av enhet för empirisk undersökning.....	11
2	Tidigare forskning	12
2.1	Urval	12
2.2	Barns delaktighet.....	13
2.3	Barns sociala kompetens	14
2.4	Sammanfattning	16
3	Teoretisk referensram	16
3.1	Socialpedagogik	16
3.2	Delaktighet.....	18
3.3	Miljöterapi	20
3.4	Social kompetens	23
4	Beskrivning av metoden	26
4.1	Val av metod.....	26
4.2	Intervju som datainsamlingsmetod.....	27
4.3	Val av informanter	30
4.4	Genomförande av gruppintervjun.....	31
4.5	Analysmetod.....	32
4.6	Etiska aspekter	34
4.7	Validitet och reliabilitet.....	35
5	Resultatredovisning	36
5.1	Vardagen på avdelningen	36
5.1.1	<i>Rutiner och en strukturerad vardag</i>	36
5.1.2	<i>Sociala färdigheter</i>	38
5.1.3	<i>Delaktigheten i vardagen</i>	40
5.2	Utmaningar i den vardagliga praktiken på avdelningen	41
5.2.1	<i>Personalen</i>	41
5.2.2	<i>Barnet och barngruppen</i>	43
5.2.3	<i>Familjen</i>	45
6	Analys och tolkning.....	46

6.1	Den miljöterapeutiska arbetsmetoden.....	46
6.2	Barns möjligheter att lära sig sociala färdigheter	47
6.3	Barns delaktighet i vardagen.....	48
6.4	Utmaningar i förverkligande av barns delaktighet	50
6.5	Sammanfattning av analys och tolkning.....	53
7	Avslutande diskussion.....	55
7.1	Resultatdiskussion.....	55
7.2	Validitet, reliabilitet och metod.....	56
7.3	Arbetslivsrelevans	57
7.4	Förslag på fortsatt forskning.....	57
Källor	.....	58
Bilaga 1: Följebrev	.....	61
Bilaga 2: Blanketten om informerat samtycke	.....	62
Bilaga 3: Ansökan om forskningslov	.....	63
Bilaga 4: Intervjuguide	.....	65
Bilaga 5: Kategorisering av exempel från intervjun	.....	67

1 INLEDNING

Barnets bästa, och därmed barns delaktighet, är ett mångfasetterat begrepp inom barnskyddet. Ämnet är omdebatterat och väcker många tankar och funderingar. I arbetet inom det finländska barnskyddet har det på 2000-talet tagits mera hänsyn till arbetet som görs med barnen. Det betyder att arbetet är mera barncentrerat än tidigare och att barns delaktighet har ökat inom barnskyddet, tack vare den förnyade barnskyddslagen från år 2008. Barnen borde ha möjlighet till större delaktighet i sitt klientkap inom barnskyddet genom att deras röst hörs och deras egna erfarenheter kommer mera fram. Ett barncentrerat arbete utgår ifrån att barnet ses som en unik, självständig och individuell personlighet vars behov och krav tas i beaktande enligt åldersskede. Inom barnskyddet är tidiga ingrepp och förebyggande arbete primärt. Ju tidigare desto effektivare är hjälpen. Men detta uppfyllas inte alltid i praktiken. Typiskt för arbetet inom barnskyddet är ett vuxencentrerat arbetssätt och att de vuxna bestämmer om alla tillvägagångssätt. (Päkkilä 2008 s. 161-162, 164) Barns delaktighet är en av de centrala principerna inom barnskyddet. Barnet borde ha möjligheten att påverka i ärenden som berör den själv, det vill säga att barnets åsikter ska alltid tas i beaktande. (Saastamoinen 2010 s. 65)

I sin forskning från år 2007 kom Steffen Beyer fram till att delaktighet är ett allt viktigare begrepp som blir av större betydelse från dag till dag. Kunskapen om delaktighet är ännu begränsad på barnskyddsanstalter och uppfattningarna om vad delaktighet är skiljer sig hos de professionella och barnen. Beyer redogör att de professionella är till och med lite rädda att barnen skulle få vara för delaktiga, de professionella tror att barnen kunde bestämma för mycket. Ibland tycker de professionella att barns delaktighet inte alltid förverkligas på rätt sätt eller är över huvud taget fel. Som konsekvens tar de professionella bort alla möjligheter till barns delaktighet. (Beyer 2007)

Mitt intresse för barns delaktighet i vardagen har varit stort de senaste åren. Jag har jobbat mycket med olika barn vid olika tillfällen och har alltid haft tanken i bakhuvudet hur eller vad kunde göras tillsammans med barnen så att de kunde känna sig delaktiga och eventuellt lära sig någonting nytt. Barns delaktighet i vardagen är också i mitt nuvarande jobb inom barnskyddet ett omdiskuterat ämne och en närvarande utmaning varje

dag. Det som gör förverkligandet av barns delaktighet ännu intressantare är tanken av förverkligandet ur en miljöterapeutisk arbetsmetod. Detta examensarbete är ett beställningsarbete av ett mottagningshem i södra Finland.

1.1 Bakgrund

Barnens rätt till delaktighet är definierad med hjälp av nationella och internationella lagar (Hotari m.fl. 2013 s. 149). Som utgångspunkt för barns bästa och definitionen av delaktighet står FN:s konvention om barns rättigheter, den finländska lagstiftningen, utvecklingspsykologin, barnskyddslagen och socialvårdslagen (Nurmi 2011 s. 7, Molin 2004 s. 64, Saastamoinen 2010 s. 65, Hotari m.fl. 2013 s. 150). FN:s konvention om barns rättigheter och betoning av barns delaktighet är orsaken till att barnskyddslagen reviderades. I den nya barnskyddslagen (13.4.2007/417) betonas barns rätt till delaktighet och att barnen ska höras i beslut angående dem. (Taskinen 2007 s. 7)

1.1.1 Mottagningshem

Ett mottagningshem är en form av vård utanför hemmet inom barnskyddet. Mottagningshemmet fungerar som en enhet vars uppgift främst är att bedöma och utvärdera barnets, som är i behov av barnskydd, och familjens livssituation. Målsättning är att hjälpa familjer och hitta alternativ för att lösa eventuella problem som har att göra med barnets uppväxt och omvårdnad. Under tiden som barnet är placerat, jobbar mottagningshemmet i samarbete med myndigheterna, barnet, föräldrarna och familjens nätverk för att utvärdera föräldrarnas möjligheter att uppfostra barnet enligt FN:s konvention om barnets rättigheter, och som utgör grunden för barnskyddslagen. (Sosiaaliporitti 2012)

Syftet med verksamheten på mottagningshemmet är att ta emot barn och deras kriser och göra en bedömning av barnets situation och utveckling inom två månader. De professionella gör en utvärdering ur perspektivet vad som är bäst för barnet och vad som stöder familjen. Varje barn har två egenvårdare som tar hand om barnets angelägenheter och de skriver en rapport om barnet under den tid det är placerat på avdelningen. Under placeringen är det mottagningshemmet som ansvarar för att barnets uppväxt och vårdnad är enligt barnets behov och för att barnet får de eventuella specialvårdtjänster som

behövs. Rapporten hjälper personalen på avdelningen, socialarbetarna och alla andra professionella som jobbar för barnets bästa, att komma vidare med barnets situation. Det betyder att rapporten hjälper till när de professionella ska göra beslut om barnets framtid, hurdan stöd och hurdan hjälp barnet behöver, eller till och med hela familjen, och var barnet ska tillbringa sin framtid. För att skriva rapporten ska egenvårdaren observera barnet i förhållande till vuxna, till barnets egna föräldrar och andra barn, och kunna nämna barnets starka och svaga sidor och beskriva barnets vardag. (Sosiaaliportti 2012)

Alla professionella som jobbar på mottagningshemmet, jobbar för att trygga barnens uppväxt och utveckling enligt barnskyddslagen. Arbetssättet på avdelningen utgår från barnets internationellt erkända rättigheter som handlar om att barnen har rätt till särskilt stöd, barnen har rätt till en harmonisk och mångsidig utveckling och deras uppväxtmiljö ska vara trygg och stimulerande. (Taskinen 2007 s.11)

Utgångspunkten i Finlands lagstiftning är att det är barnens föräldrar som har det huvudsakliga ansvaret för sina barn och barnens trygg och kärkomna uppväxt (Taskinen 2007 s.15). Därför är det alltid första prioritet att försöka få barnen att flytta tillbaka hem. Om det inte är möjligt, undersöker de professionella som jobbar för barnets bästa tillsammans med socialarbetarna från staden och i samarbete med föräldrarna, vad som skulle vara ett lämpligt alternativ för barnen att bo.

1.1.2 Barn som klienter inom barnskyddet

Välfärden och uppväxtmiljön hos barn som är klienter inom barnskyddet avviker mycket från genomsnittet hos barn i Finland. Klientskapet inom barnskyddet börjar oftast när barnet är under 3 år och deras vardag är präglad av många olika förändringar. Familjestrukturen har förändrats, familjens bosättningsort har förändrats liksom den vardagliga uppväxtmiljön, det vill säga barnen har bytt daghem och skola. Detta leder till att barnen förlorar sina vänskapsförhållanden. (Heino 2013 s. 93-95)

Enligt Heino (2013 s. 94-95) lever barn som är klienter inom barnskyddet ofta i fattiga familjer. Bara var tredje barn lever i kärnfamiljen och var femte i en styvfamilj. Hälften av barnen lever i en familj med bara en förälder. Inte ens hälften av mödrarna har jobb,

av fäderna finns ingen pålitlig statistik. Närmare hälften av barnen lever i en familj där antingen den ena av föräldrarna eller till och med båda föräldrar saknar arbetshistoria. (Heino 2013 s. 94-95)

Orsaker till att man blir klient inom barnskyddet kan vara väldigt olika. Det finns sällan bara en orsak till det, det handlar oftast om ett mångfacetterat utvecklingsförlopp och en mångfacetterad helhet. Utgående från föräldrarnas perspektiv är deras otillräckliga föräldraskap och ork en betydande orsak till klientskapet. Föräldrarnas alkohol- eller medicinmissbruk är också vanliga orsaker. Andra orsaker är konflikter inom familjen, våld eller hot av våld mellan föräldrarna eller inom familjen samt föräldrarnas mentala problem. (Heino 2013 s. 96-97)

Orsaker till klientskapet ur barnens perspektiv är konflikter mellan barnen och föräldrarna, barnens dålig mentala hälsa, svårigheter i skolgången och upplevelser av våld. Barnen inom barnskyddet beskrivs som sociala och som individer som klarar sig i vardagen. Å andra sidan beskrivs barnen som gränslösa, oregelliga och trötta. En del av barnen är även oroliga, rädda och tillbakadragna. Som extrema reaktioner på olika känslor som kan uppstå hos barnen nämns undergivenhet och ett självdestruktivt beteende. Barns belastning syns i deras psykosociala välmående och i hur barnen uppvisar psykiska symptom. Detta betyder att barnen behöver service inom hälsovården och inom barn- och ungdomspsykiatri. (Heino 2013 s. 98)

1.2 Syfte och frågeställningar

Syfte med denna studie är att ge ökad kunskap om hur de professionella på mottagningshemmet kan stöda barns sociala färdigheter och delaktighet i vardagen.

Mina frågeställningar är:

- Hur kan professionella med hjälp av en miljöterapeutisk arbetsmetod på mottagningshem främja barns sociala färdigheter samt stöda barns delaktighet i vardagen?
- Vilka är utmaningarna för de professionella i att förverkliga barns delaktighet på mottagningshem?

1.3 Avgränsning

Jag har valt att avgränsa min studie till barn på mottagningshem i lågstadieåldern och hur man i det vardagliga arbetet på avdelningen kan stärka kunskaper hos barn som behövs för delaktighetskänslan i vardagen. Fokuseringen ligger på tiden då barnen vistas på avdelningen. Det innebär allt från rutiner och aktiviteter och beslutsfattande på avdelningen, allt som de professionella och barnen gör tillsammans. Jag är intresserad av hur och i vilka rutiner och aktiviteter det finns möjlighet till att stöda barnen och således skapa kunskaper för delaktighetskänslan i vardagen. Enligt lagstiftningen har barnen rätt till delaktighet i alla livsskeden, i beaktanden av ålder och utveckling. Eftersom det är de professionella som är ansvariga för barnens uppväxt under tiden de vistas på mottagningshemmet, ska jag utgå från de professionellas synsätt.

1.4 Beskrivning av enhet för empirisk undersökning

Jag har utfört min studie på en barnskyddsanstalt, ett mottagningshem för barn i åldern 7-13 år. Mottagningshemmet har två avdelningar. Bägge avdelningar har plats för sex barn, som kommer från en akut krissituation och för tillfället inte kan bo hemma med sina föräldrar. En kris i familjen betyder att situationen hemma lämpar sig inte för barnen att växa upp. Exempel är föräldrar som har drog- eller alkoholmissbruk, föräldrar som är aggressiva eller bryr sig inte tillräckligt om barnen eller orkar inte med vardagen. Det sist nämnda kan leda till att det eventuellt inte finns mat hemma eller det är för stökigt. Eventuellt lider föräldrar av depression eller har andra mentala problem. Jag genomförde min studie på en avdelning med åtta fastanställda professionella som jobbar för barnens bästa. Just nu finns det sex barn på avdelningen i åldern 7 till 14 år.

Det är viktigt för barnen att kunna känna sig trygga på avdelningen och de professionella satsar på hemtrevnaden och en trygg vardag. Barnen fortsätter i samma skola som hemifrån. De professionella satsar på att upprätthålla barnens nätverk, det vill säga hålla kontakt till barnens närstående, skola och annat som är viktigt för barnet. Barnen har möjlighet att fortsätta med sina hobbyer under placeringen, får bjuda vänner till avdel-

ningen och föräldrarna får också komma och hälsa på nästan varje dag. (Sosiaaliportti 2012)

De professionella strävar efter att förverkliga barnens önskemål angående verksamhet på avdelningen. Det ordnas olika utflykter och annat roligt på avdelningen. Tillsammans med de professionella får barnen till exempel gå på bio, till biblioteket, eller till simhallen. Alla festligheter firas och alltid när ett barn har födelsedag eller ska flytta, får han eller hon vara med och förbereda sin fest.

Viktiga principer i konventionen om barnets rättigheter kan sammanfattas i tre ord: skydd, försörjning och delaktighet. Detta betyder att barnen skall tillförsäkras möjlighet att bli hörda när det handlar om planeringen av verksamhet. Barnen ska också ha möjlighet att komma fram med sina egna åsikter när det gäller frågor som rör barnet själv. (Taskinen 2007 s.15) Mottagningshemmet tar hänsyn till principerna i konventionen om barnets rättigheter.

2 TIDIGARE FORSKNING

I detta kapitel redogör jag för fem tidigare forskningar som handlar om delaktighet inom barnskydd och barns sociala kompetens.

2.1 Urval

De forskningar som jag har använt mig av i mitt arbete har jag hittat genom databassökningar. Som mål hade jag att hitta relevanta och nya forskningar, det vill säga forskningar från de senaste 10 åren och som är relevanta för min studie. Jag har använt sökorden "Kind*", "Heim", "Partizipation", "Beteiligung", "soziale Kompetenz", "Jugend*", "selbstsicher*", "laps*", "osallisuus", "lastensuojelu", "arki", "barn", "delaktig*", "barnskydd", "vardag", "social kompetens", "miljöterapi", "child*", "participation", "residential care home" i olika kombinationer i databaserna Google Scholar, EBSCO, Science Direct och SAGE Journals. Jag använde också programmet Citavi som

hjälp då jag sökte fram forskningar inom ämnet. (där * är den så kallade ”wildcard” – symbolen)

2.2 Barns delaktighet

”Kuullaan, mutta kuunnellaanko?” är Riikka Jokelas pro gradu-arbete från år 2013. Syftet med forskningen var att ta reda på hur omhändertagna och placerade barn upplevde delaktighetskänslan under tiden de var klienter inom barnskyddet. Jokela använde en kvalitativ metod med sju intervjuer med barn i åldern 12 till 19 år som var omhändertagna eller placerade. Som analysmetod använde hon innehållsanalysen. Resultaten av hennes forskning ledde till indelning av barnen i tre kategorier enligt svaren. Under tiden som barnskyddsklient kände en del av barnen utanförskap och nådde ingen delaktighetskänsla. Andra gruppen av barnen tyckte att de hade möjlighet att känna sig delaktiga då det gällde vardagsrutiner och formella ärenden, men att de ändå inte blev sedda och hörda på ett sådant sätt som de skulle ha önskat sig. Den tredje gruppen av barn beskrev att de hade möjlighet att känna sig delaktiga i vardagen och i beslut som berörde dem själva. Jokela skriver, att det ännu finns stora utmaningar i förverkligande av barnens delaktighet. Det är viktigt för vuxna att förstå att alla försök att främja barnens delaktighetskänslor inte hjälper barnen om inte de vuxna lyssnar på allvar på vad barnen har att säga. (Jokela, 2013)

”Osallistava vuorovaikutuksen malli lasten osallisuuden mahdollistajana” är Marika Korppis och Johanna Latvalas pro gradu-arbete från år 2010. De kom upp med en påhittad modell för den delaktiga interaktionen och forskningens syfte var att prova hur modellen fungerar i praktiken. Korppis och Latvalas påhittad modell baserade sig på olika teorier om delaktighet och modellens syfte var att stärka kulturen av berättandet och lyssnandet i förskolan. Modellen skulle bidra till att barnen får känslan att vuxna vill på riktigt lyssna till dem och att deras åsikter uppskattas. Korppi och Latvala ville även prova vilka möjligheter modellen ger till att främja barns delaktighet i vardagen. Korppi och Latvala ville också lyfta fram hur barn upplever delaktighet. Forskningen handlar om barnens känsla av delaktighet och vilka möjligheter vuxna har att stöda barns delaktighet. Korppi och Latvala gjorde en kvalitativ forskning med intervjuer och observationer med 10 barn i åldern från 5 till 7 år. Resultatet visade bland annat att mo-

dellen för den delaktiga interaktionen hjälpte barn att känna sig delaktiga. Delaktighet uppstår i interaktion med andra. Vuxnas handlingar är av betydelse när barnen ska stödjas för att uppnå delaktighet. (Korppi & Latvala, 2010)

Steffen Beyers diplomarbete från hösten 2007, ”Partizipation in der Heimerziehung. Beteiligungsmöglichkeiten in stationären Erziehungshilfen am Beispiel einer Evaluationsstudie im Verbund Kommunaler Kinder- und Jugendhilfe (VKKJ)”, handlar om barnens känsla av delaktighet i vardagen och i allt som berör barnet under tiden hon eller han är placerat utanför hemmet. Forskningens metod är kvantitativ, en fältstudie, med enkäter till barnen. Enkäten innehöll öppna och slutna frågor och delades ut till alla barn som var placerade utanför hemmet i staden Leipzig, i Tyskland. Barnen som deltog i forskningen var i åldern 7 till 18 år. Syfte med forskningen var att få fram om de placerade barnen känner sig delaktiga i vardagen och hur nöjda de är med delaktighetskänslan. (Beyer, 2007)

82 % av de tillfrågade svarade på enkäten. Det kom tydligt fram att barnen känner sig delaktiga i vissa områden i vardagen men önskar sig att kunna vara ännu mer delaktiga. Barnen svarade att de har möjlighet att delta i ärenden som berör dem. Enligt barnskyddslagen fick de till exempel delta i förhandlingarna angående deras ärenden. Men barnen önskade sig att kunna vara ännu mer delaktiga i vardagen, det vill säga i att välja maten eller att få vara med och inreda sina rum. Barnen önskade också att de vuxna i större mån skulle fråga om barnens åsikter angående regler eller aktiviteter i vardagen. Beyer understryker att det är viktigt att de vuxna stöder barns utveckling och sociala kompetenser och hjälper barnen att utveckla sina resurser. (Beyer, 2007)

2.3 Barns sociala kompetens

Piia Manninen skrev sitt pro gradu-arbete (2011), ”Sosiaalinen taitavuus ja vertaissuhteet lasten kuvailemina”, om barnens sociala kompetens och relationer till andra barn i samma ålder. Syfte med forskningen var att få fram hur barnen beskriver den sociala kompetensen som de behöver i skolan och sina relationer till klasskompisarna. Manninen gjorde en kvalitativ forskning med nio gruppintervjuer, varje grupp bestod av

3 till 4 barn. Som stöd för gruppdiskussionerna användes bilder som barnen hade ritat och som hade att göra med situationerna där barnen umgicks med varandra. Manninen kom bland annat fram till att barnens sociala kompetens och samspelets färdigheter kan stödjas genom att undervisa och lära barnen skicklighet i samspel. (Manninen, 2011)

”Soziale Kompetenz bei Jugendlichen: Auswirkungen eines Selbstsicherheitstrainings” är ett diplomarbete från år 2009 skrivet av Teresa Fenz. Hon gjorde en kvantitativ forskning, en fältstudie i skolor i Wien och i nordvästra delar av Österrike med barn i åldern 14 till 18 år. (Fenz, 2009)

Syftet var att undersöka hur en självsäkerhetsträning påverkar ungdomarnas sociala kompetens. Därför använde hon sig av en träning till stärkandet av självsäkerheten hos ungdomar som kallas SKY, ”Selbstsicher und kompetent – for the youth” (Självsäker och kompetent – för ungdomar). Träningen gick ut på två olika delar. Ungdomarna styrdes av psykologer och deras arbetsteam. I första delen ledde psykologerna och arbetsteamet diskussionen om ett självsäkert beteende, förmågan att säga nej och förmågan att skapa kontakter till andra. I andra delen fick ungdomarna öva på teman som diskuterades genom rollspel. Både före och efter träningen delade hon ut enkäter till ungdomar för att jämföra resultaten och få fram hur träningen påverkade ungdomarna. (Fenz, 2009)

Fenz (2009) visade att träningen kan förbättra ungdomarnas sociala kompetens. Ungdomarna själv ansåg att de förbättrade sina kunskaper bland annat i att umgås med andra människor, att lösa problem, att ta rollen som ledare i en grupp och att ta emot andras tankar och idéer. Träningen hjälpte även till förbättring av förmågan att kommunicera och att ta kontakt. Fenz poängterar viktigheten med hennes forskning i dagens samhälle. Sociala färdigheter och den sociala kompetensen spelar en stor roll i individens utveckling och utan dem klarar sig individen inte i vardagen. (Fenz, 2009)

2.4 Sammanfattning

Enligt de tidigare forskningarna kan man konstatera att delaktighetskänslan är ett mångfasetterat begrepp. En någorlunda känsla av delaktighet finns hos de barn och unga som deltog i de ovan nämnda forskningarna men det finns ännu stora utmaningar i förverkligandet av barns delaktighet, rättare sagt i delaktighet i vardagen inom barnskyddet. Det betonas hur viktiga de vuxnas handlingar är i stödjandet av barnen för att kunna uppnå delaktighet. Det kom även fram att delaktighetskänslan uppstår i interaktionen med andra. För att kunna vara i interaktion med andra och för att bemästra vardagen behövs det sociala färdigheter. Även här är de vuxnas stöd och ansvar av stor betydelse. Det är viktigt att de vuxna stöder barnen till utveckling och stärkandet av sina sociala färdigheter och detta är möjligt genom inläring och träning. Dessa forskningarna är relevanta för min undersökning på grund av att de handlar om barns delaktighet i vardagen bland annat inom barnskyddet och de berättar om hur sociala färdigheter hänger ihop med delaktighet. Forskningarna berättar även om de vuxnas roll i stödjandet av delaktighet hos barnen.

3 TEORETISK REFERENS RAM

I detta kapitel redogörs de centrala teorierna som utgör grunden för denna undersökning. Teorierna är socialpedagogik, delaktighet, miljöterapi och social kompetens.

3.1 Socialpedagogik

Socialpedagogik består av teori och praxis. Den uppstod i Tyskland på 1840-talet och fokuserar på att förebygga och lindra exklusion och problem i samhället. Det centrala i socialpedagogiken är att fundera på vad som kan och borde göras för att motarbeta de existerande problemen. Det är kännetecknande för socialpedagogiken att hitta aktiviteter som lösning på problem. (Hämäläinen 1999 s. 17-20) Cederlund och Berglund (2014 s. 15) konstaterar att det socialpedagogiska arbetet också kallas för förändringsarbetet.

Socialpedagogiken uppfattas också som pedagogiken som utförs i vissa institutioner. Sådana institutioner kan vara till exempel en barnskyddsanstalt som jobbar mot barnens integrationssvårigheter. Socialpedagogiken strävar efter att främja individens inre välmående genom att påverka individer. Socialpedagogiken handlar om livskontroll och hur denna upprätthålls i olika livsskeden och speciellt hur man kan stöda barn för att de inte ska bli socialt inkompetenta och därmed utslagna från samhället. Socialpedagogiken strävar även efter att hjälpa barnen att bygga upp friska tankar om sig själv och andra för att kunna nå en positiv jag- och vi-känsla för att kunna känna sig som en del av samhället. (Hämäläinen 1999 s. 23-33)

Också Bent Madsen (2006 s. 19-20) skriver, att socialpedagogiken strävar efter att lindra och undvika exklusion i samhället. Det socialpedagogiskt orienterat arbete satsar på sociala processer som leder till att individen kan hitta sin plats i samhället. Ett av de fyra kärnområden i socialpedagogiken är området för omhändertagna barn och unga utanför det egna hemmet. Syftet med det socialpedagogiskt orienterat arbete med barn i en sådan situation är att få barnen att kunna uppnå samma möjligheter till personlig utveckling och hälsa som jämnåriga utan individuella svårigheter. Enligt FN:s konvention om barns rättigheter ska stödet till barnet ges på ett sådant sätt att det främjar barns utveckling, välmåga och självständighet. Det socialpedagogiskt orienterat arbete med omhändertagna barn baserar sig på teori och metod som bygger på begrepp som till exempel fostran, miljöterapi och relationsterapi. (Madsen 2006 s. 19-20)

Också Cederlund och Berglund (2014 s. 7-11, 24) framhäver att socialpedagogiken är en pedagogik som skulle göra individen till en fullvärdig samhällsmedborgare. Det ansågs i början av 1900-talet att socialpedagogiken skulle bygga på viljans pedagogik. Med andra ord: Det blev allt större fokus på individens egen vilja och andel i att bli en fullvärdig samhällsmedborgare. Meningen med det socialpedagogiskt orienterat arbete är att hitta en aktivitet och dess pedagogiska idé och använda den omgivande vardagen, som arbetsmetod. (Cederlund & Berglund 2014 s. 7-11, 24)

I första hand fokuserar sig alltså socialpedagogiskt orienterat arbetet på vardagliga situationer och att de professionella gör aktiviteter tillsammans med klienterna. Arbetet sker i första hand i individernas hem eller i samband med olika sociala verksamheter som

utövas såväl dagtid och dygnet runt. Den pedagogiska uppgiften i det sociala arbetet är att hjälpa individer till självständighet, det vill säga att bygga upp ett acceptabelt vardagsliv, med fokus på att alla individer är unika och man ska utgå från varje individens behov. Meningen är att hitta individens styrkor och använda dem i uppbyggnad av ett acceptabelt vardagsliv. (Cederlund & Berglund 2014 s. 12-14)

3.2 Delaktighet

Delaktighet hänvisar till många saker. Delaktighet är förutsättningen till att utvecklas som individ och ses som motsatsen till lottlöshet, utanförskap och utslagning. Delaktighet har att göra med att bli hörd när det handlar om frågor och beslut i enskilda individers liv, när det handlar om att uttrycka sig själv och få fram sin egen åsikt och möjligheten att ha en aktiv roll i samhället. Individen som är delaktig är även bundna till andra, till samhället och det vardagliga och därmed är även andra bunden till individen. Delaktighet betyder att individen har fått vara med i det vardagliga så att det syns i resultaten. Individen har alltså fått säga sin åsikt och kommit med förslag till aktiviteter. Delaktighet är en viktig förutsättning för alla, men speciellt barns och ungas delaktighet är viktig i fokus på hela samhällets verksamhet och framtid. (Nurmi 2011 s. 6)

Molin (2004 s. 78) förklarar att det finns interna och externa förutsättningar för delaktigheten. Han beskriver intern förutsättning som en fungerande kroppsfunction samt viljan att delta. Som externa förutsättningar avses tillgängliga fysiska och sociala miljöer och regler och normer som möjliggör att individen kan delta. (Molin 2004 s. 78) Enligt Björck-Åkesson och Granlund (2004 s. 36, 41) är delaktighet upplevelsen av engagemang och tillhörighet, ett fokuserat aktivt agerande och lämpliga förutsättningar i miljön. Delaktighet innebär att vara självständig och fatta egna beslut. Även Hotari m.fl. (2013 s. 149) skriver att delaktighet är när individen ansluter sig till samhället, till att tillhöra det och medverka i det. Enligt Saastamoinen (2010 s. 66) handlar delaktighet om hur man som individ kan vara med och förverkliga, utveckla och utreda sina ärenden.

Enligt ICF (International Classification of Functioning, Disability and Health) betyder delaktighet individens engagemang i livssituationer i förhållande till hälsoförhållanden, kroppsfunktioner och kroppens struktur, så som även aktiviteter och faktorer i omgivningen. Enligt ICF betyder att vara delaktig att individen kan ta del av, får vara accepterad, vara inkluderad, vara upptagen inom ett livsområde och att ha tillgång till behövda resurser. När individen känner sig engagerad eller känner engagemang leder det till känslan av delaktighet eller att man känner sig delaktig. (Molin 2004 s. 65-66)

Delaktighet är förutsättningen för uppväxt och utveckling. Att vara delaktig i samhällets verksamhet och delaktig i livet ger individen möjligheten att bygga upp förståelse om vem hon är, vart hon tillhör och hur hon lever. Med hjälp av delaktighet lär sig individen att vara och att leva tillsammans. Möjligheten till att vara delaktig och få bestämma om saker som är viktiga för individen utgör grunden för utvecklingen av individens identitet. (Hotari m.fl. 2013 s. 149)

Molin (2004 s. 61) anser att individens tillvaro uppstår genom delaktighet. Han förklarar att individen skapar sig själv genom att göra sig delaktig i andras liv. Att individen inte finns till utan delaktighet. Han påpekar även att delaktighet är ett resultat av en samspelprocess och är därmed en egenskap hos individen. Delaktigheten är ändå någonting som måste erövrats, det kan man inte ge. (Molin 2004 s. 61, 64)

Enligt Björck-Åkesson och Granlund (2004 s. 36, 41) uppstår delaktigheten alltid i skärningspunkten mellan en persons aktivitet och miljön, det vill säga genom samspel mellan individ och miljön. Även Molin (2004 s. 79) förklarar att delaktighet kan ses som ett samspel mellan individen och dennes sociala och fysiska omgivning. Enligt Hotari m.fl. (2013 s. 150) ses samspelet som en förutsättning för barns delaktighet. Å andra sidan är delaktighetens motsats att individen känner sig socialt betydelslös (Nurmi 2011 s. 6).

För att barn ska kunna känna sig delaktiga krävs det en aktiv roll av de vuxna. De vuxnas omsorg och omsyn till att barnens bästa förverkligas fungerar som förutsättning för att barnen får vara äkta delaktiga i deras samhälle. (Nurmi 2011 s. 7, Hotari m.fl. 2013 s. 151) Hotari m.fl. (2013 s. 151) skriver att även om de vuxna försökte hur hårt som

helst att få barnet att känna sig delaktigt fungerar det inte alltid. Barn kan vara delaktiga och bli delaktiga vuxna bara genom gynnsamma omständigheter för sin uppväxt och utveckling (Nurmi 2011 s. 6).

Men känslan av att vara delaktig är alltid en subjektiv känsla. (Nurmi 2011 s.6, Hotari m.fl. 2013 s. 150) Man kan skapa förutsättningar för att individen känner sig delaktig men den där känslan kan inte födas eller den redan existerande känslan kan inte bestridas (Hotari m.fl. 2013 s. 150). Även Björck-Åkesson och Granlund (2004 s. 30, 41) skriver att delaktigheten inte kan bedömas utan att personen själv bedömer sin upplevelse av delaktighet. Hur delaktig individen upplever sig vara kommer att variera beroende på situation, samspel, personens utveckling och erfarenheter. De skriver att individens egen vilja och motivation, personliga mål och roller är betydelsefulla för upplevelsen av delaktighet. (Björck-Åkesson & Granlund 2004 s. 30, 41) Att få uttrycka sin åsikt räcker inte enbart till att uppfylla delaktighetskriteriet (Nurmi 2011 s. 7). Ju mer barn och unga får vara med i att fatta beslut desto mer anses barnen vara delaktiga i aktiviteter som berör besluten (Hotari m.fl. 2013 s. 151).

3.3 Miljöterapi

Det finns många olika uppfattningar om vad som är miljöterapeutiskt arbete och hur man arbetar miljöterapeutiskt. Enligt Cederlund och Berglund (2014 s. 118, 123) och Jenner (2000 s. 22) har det kommits överens om att miljöterapi kan utformas på många olika sätt. Miljöterapi är en social metod där pedagogiska aspekter är särskilt framträdande. Miljöterapi är en lämplig arena för utvecklandet av nödvändiga kompetenser för deltagande i olika sammanhang. Motsättningarna kring miljöterapi beror på hurdan utbildning anses att personalen kring arbetet behöver ha. Det spelar ingen roll om arbets sättet är präglad av mer pedagogiska eller psykologiska utgångspunkter, det centrala är betydelsen av att använda dagliga situationer och händelser tillsammans med ungdomar eller vuxna. (Cederlund & Berglund 2014 s. 118, 123, Jenner 2000 s. 22)

Fog (2000 s. 65-67) skriver att den miljöterapeutiska arbetsmetoden är en systematisk och genomtänkt rättelse av miljöns sociala, materiella och psykologiska villkor i förhållandet till individens och gruppens situation och behov. Syftet med detta är att främja

möjligheter till personligt ansvar, bemästrandet och inläring. Dagen i den miljöterapeutiska arbetsmetoden präglas av ett klart förlopp med klara gränser och regler. Arbetet försiggår i en fortlöpande interaktion mellan den professionella och klienten och knyter an till vardagliga situationer. Strukturer kan inte ändras av klienten och nyckelsituationerna i vardagarna är att äta, tvätta sig, leka, lära sig olika saker och att lägga sig. (Fog 2000 s. 65-67) Även Andersson (2003 s. 126, 144) påpekar att en tydlig struktur är det som präglas den miljöterapeutiska arbetsmetoden. Arbetsmetoden måste förmedla stabilitet och detta kommer fram bland annat genom en bestämd dygnsrytm, måltidsrutiner, kvällsrutiner och organiserade aktiviteter, där de professionella bär den huvudsakliga ansvaren. Andersson förklarar vidare att rutinerna, sysselsättning och aktiviteterna på avdelningen medför möjligheten till inläring av färdigheter som behövs i dagligt liv. Han nämner färdigheter som att komma i tid, stiga upp på morgonen och att klienten själv märker att hon eller han har vissa färdigheter. (Andersson 2003 s. 126, 144)

Miljöterapi har som målgrupp bland annat institutionsvård, till exempel en barnskyddsanstalt, och syfte är att erbjuda en stabil och social miljö som ger deltagarna, i detta fall barnen, möjlighet till social inläring och därmed till en positiv utveckling. Det miljöterapeutiska arbetssättet är ett arbetssätt inom socialpedagogiken och man använder den fysiska och sociala miljön i vardagen för att främja en positiv utveckling hos klienten, alltså barnet. De dagliga aktiviteterna styr, tillsammans med de professionella och andra barnen på avdelningen, individens förmåga att lära sig sociala och praktiska färdigheter. När det gäller miljöterapiens principer är det vanligt att utföra en öppen kommunikation med barnen om vad som planeras och verksamheten ska bedrivas i ständig kontakt med samhället utanför. (Jenner 2000 s. 23, 26)

Miljöterapi präglas av delaktigheten i den dagliga verksamheten. Sådan verksamhet är till exempel matlagning, städning, studier och gemensamma aktiviteter. Varje situation i vardagen kan användas som ett inläringstillfälle för till exempel hantering av konflikter och för att underlätta ett normalt liv i samhället. Verksamheten ska hjälpa deltagarna med att lära sig fatta beslut av olika slag. Alla får och ska vara med och genom detta påverka vardagens innehåll. Syftet med miljöterapi är att motivera till deltagandet, ge deltagarna förståelse hur beslut fattas. Det är meningen att begripliggöra så mycket som möjligt. Konfliktlösning och beaktande av andra lärs genom att hantera situationer

där andras önskemål går före ens egna. (Cederlund & Berglund 2014 s. 123-124) Förutsättningen för den miljöterapeutiska arbetsmetoden är att verksamheten bygger på regler, struktur och gränser som tillför trygghet och självtillit (Jenner 2000 s. 29).

Det som är förutsättningen för att arbetet kan kallas för miljöterapi är att arbetet är noggrant planerat tillsammans med klienterna, alltså barnen på mottagningshemmet. Metodiken och metoderna ska användas av hela personalgruppen och man utgår hela tiden utifrån klientens behov. Det ska finnas en enighet kring normer, värderingar och teoretiska utgångspunkter som styr verksamheten, som då också finns på grund av lagstiftningen och arbetssättet. I det miljöterapeutiska arbetssättet ska finnas tydliga syften i all verksamhet och det ska vara klart för alla som deltar vem som ska göra vad och hur det ska göras. Så kallade regler eller riktlinjer för arbetssättet är viktiga så att de professionella har möjlighet att utvärdera arbetet. (Cederlund & Berglund 2014 s. 124, Andersson 2003 s. 124)

Förändringsarbetet som baserar sig på miljöterapeutiska utgångspunkter utgår från att människan utvecklas genom interaktioner. Arbetet sker vanligtvis mycket tillsammans med andra och på detta sätt är det många olika personligheter och beteenden som möts och helt enkelt måste fungera tillsammans. I gruppen får man stöd och lär sig beteenden som har betydelse för delaktighet i olika sammanhang. (Cederlund & Berglund 2014 s. 125)

Behandlingsprocessen är en läroprocess där kommunikationen ska vara öppen och de professionella ska fungera som positiva förebilder. Med en öppen kommunikation hänvisas till att alla ska vara medvetna om vad som sker, planeras och vad alla känner och tycker. Behandlingsprocessen ska också vara präglad av demokrati. Det betyder att alla får rätt till medbestämmande och medansvar, men de professionella har ändå det yttersta ansvaret för verksamheten. Olika beslut och ställningstaganden till vardagen och aktiviteter kommer till vid gemensamma diskussioner. Alla jobbar mot ett gemensamt mål med en ständig kontakt med samhället och människor utanför. (Jenner 2000 s. 24, 26, Fog 2000 s. 57). Även Andersson beskriver att den språkliga kommunikationen utgör det huvudsakliga arbetsinstrumentet i miljöterapi. Den professionella och klient samtalar med varandra och det är i samtalet som stöd förmedlas. Klientens bristfälliga integ-

ration och brist av språk för den inre världen är motiven till miljöterapi. (Andersson 2003 s. 108-109)

Det miljöterapeutiska arbetssättets positiva effekt handlar inte bara om interaktion eller beteendemönster. Verksamhetens fysiska utformning och dess geografiska läge leder till att det finns även fler möjligheter till utvecklande av kompetenser som krävs för att kunna känna sig delaktig i samhällets gemenskaper. Med den fysiska utformningen menas hur mottagningshemmet, avdelningen och dess utrustning med mera är tänkta till att bidra till kunskaper som exempelvis hushållning eller hur man tar hänsyn till varandra. Med det geografiska läget menas hur det omgivande samhällets utbud kan användas med tanken att kunna använda detta också i andra miljöer. Sådana miljöer där barnen kommer att vistas efter vistelsen på mottagningshemmet. (Cederlund & Berglund 2014 s. 125, Günder 2011 s. 154-157)

Det att de professionella arbetar med barnen på en institution innebär att de professionella vistas mycket nära barnen största delen av dygnet. Detta ger mycket möjligheter att påverka barnen till att antingen uppfostras in i samhället eller resocialisera dem tillbaka till samhällets normer, som också ses som ett av institutionsvårdens syfte. Med detta som utgångspunkt blir det viktigt vilka aktiviteter de professionella väljer göra tillsammans med barnen och hur stor del av arbetstiden som ges åt aktiviteter. Men planerade aktiviteter kräver tid och väl tilltagna resurser för planering, genomförande och även uppföljning. Att kunna genomföra planerade aktiviteter kräver dessutom fler professionella per arbetsskift (Cederlund 2000 s. 174, 176, 180)

3.4 Social kompetens

Begreppet social kompetens har olika definitioner. Fenz (2009) skriver att det har att göra med att umgås med andra människor. Hon skriver att social kompetens definieras i vissa fall som förmågan att kunna bilda positiva förhållanden till individer i samma ålder och i andra fall som förmågan att vara modig och stark och kämpa för sina åsikter och idéer. En annan definition är att i sociala samspel kunna tillfredsställa sina egna behov och mål och samtidigt också kunna betrakta andras behov och mål. (Fenz 2009) Enligt Herlitz (2001 s. 13) kan social kompetens vara mål för aktiviteter och rutiner.

Även Ogden (2003 s. 218) och Herlitz (2001 s. 15) skriver att det är svårt att definiera begreppet social kompetens på ett entydigt sätt. Ogden (2003 s. 218) skriver att begreppet kan å ena sidan anses vara så brett att det är svårt att välja vad som inte ingår i begreppet och å andra sidan kan begreppet definieras så smalt att det blir ointressant. Social kompetens är handlingsinriktat samtidigt som begreppet omfattar något mer än bara individens beteende. Tonvikten ligger på samspel mellan människor, där individerna till exempel använder sina färdigheter i samtal, övertalning och förhandling eller för att åstadkomma kompromisser. Enligt Herlitz (2001 s. 14) och Keltikangas-Järvinen (2010 s. 20-23) är social kompetens annorlunda i olika länder, på grund av olika kulturer. Att vara socialt kompetent är också tidsbundet, individen bör vara medveten om vad som händer och medvetet ta ställning. I vissa avseenden är social kompetens också en överlevnadsskicklighet, det betyder att det krävs en social kompetens för att överleva i en viss miljö.

Den sociala kompetensen bidrar till utveckling av relationer där individen bland annat kan uppnå erkännande av vänner eller andra viktiga personer. Social kompetens kan beskrivas som individens färdigheter och anlag som gör det möjligt för individen att lyckas på sitt sociala område. Den sociala kompetensen är en samling färdigheter, förhållningssätt, förmågor och motiv som individen behöver för att klara av de viktigaste situationerna som han eller hon kan förväntas möta i den sociala miljön. Social kompetens är helt enkelt sociala färdigheter och kunskap om i vilka situationer de kan användas. (Ogden 2003 s. 217, 245, Keltikangas-Järvinen 2010 s. 17-18)

Sociala färdigheter anses vara delkomponenter i den sociala kompetensen. Färdigheterna är till exempel att kunna dela med andra, be om hjälp, skapa sociala kontakter och vara hjälpsam. Det betyder då att de sociala färdigheterna består främst av kunskaper om vad man ska göra i en social situation, alltså en situation där också andra individer ingår. Det handlar om färdigheter som gör det möjligt för individen att bedöma när ett visst beteende ska användas. Individen har också kunskapen att välja mellan färdigheterna. De sociala färdigheterna kan delas in i olika områden, varav de vanligaste är empati, samarbetsfärdigheter, relationsfärdigheter, sociala kommunikationsfärdigheter, social sensitivitet, problemlösningsfärdigheter, självkontroll och självhävdelse. Med

andra ord kan social kompetens förklaras som livsfärdigheter som gör det möjligt för individen att anpassa sig i olika miljöer och sammanhang. Färdigheterna får en ändamålsenlig betydelse i sociala sammanhang som till exempel kulturen, bostadsområdet eller den enskilda situationen. (Ogden 2003 s.224, 232, Herlitz 2001 s. 16-18)

Fenz (2009) skriver att brist på social kompetens leder till stora förluster i olika livskeden. Om barnet är socialt inkompetent leder det bland annat till att barnet är tillbakadraget, känner sig hotat av andra barn, hjälplöst, pratar lågt eller otydligt och låter sig lätt domineras av andra barn. Social kompetens innebär också färdigheten att kunna ta kontakt med andra och upprätthålla den, att lära sig att kunna säga "nej" och på det viset lära sig att få välja vem man vill umgås med och att våga visa sina svagheter och visa sina känslor. Alla dessa är färdigheter som en individ behöver för att kunna känna sig delaktig i vardagen. Om de fattas uppstår inte heller känslan av delaktighet. (Fenz, 2009)

På grund av den sociala kompetensens betydelse för att kunna bemästra vardagen och klara sig i livet är det viktigt att stärka den sociala kompetensen senast i ungdomsåldern. Stärkandet leder också till att förhindra vissa problem hos barnet som kan uppstå under dennes vidare utveckling. Tendenser till att kunna handla på ett sätt som uppfattas socialt kompetent, lär sig individen under sin utveckling, till exempel med hjälp av bekräftelse eller genom att lära av andra, det vill säga göra saker tillsammans. (Fenz, 2009) Ogden (2003 s. 213, 247) påpekar att social kompetens förenar barn och kontext. Det beror alltså delvis på barnets ålder, den sociala omgivningen och tiden, vad som anses som socialt kompetent beteende.

Barn utvecklar sin grundläggande sociala kompetens i interaktion med föräldrarna i hemmet. Det handlar då om hur föräldrarna använder sig av belöning och bestraffning. Hur föräldrarna motiverar olika reaktioner de visar och hur de fungerar som förebilder för beteendet som de försöker stimulera hos barnet. Barnen utvecklar kompetens i skolan, hemma och på fritiden, i rollen som vän, elev eller familjemedlem i positiva eller negativa relationer. De sociala färdigheterna tillägnar sig barnen främst genom inläring. Det betyder då genom observation, modellinläring, övning och överkoppling. Därför är det viktigt när man övar på färdigheterna att prioritera färdigheter som barn

har användning av till vardags. Sådana färdigheter som kan fungera som positiv stöd i vän- eller vuxenmiljöer där ytterligare lärande stimuleras. Social kompetens påverkar hur barn uppfattar sig själv, till exempel känslan av att vara omtyckt eller känslan av ensamhet. På kort sikt påverkar den sociala kompetensen hur andra uppträder mot barnet. På lång sikt påverkar den hur omtyckt barnet är, hur många vänner barnet har och den allmänna kvaliteten i relationerna till andra. (Ogden 2003 s. 223, 226, 229)

4 BESKRIVNING AV METODEN

I detta kapitel kommer jag att beskriva metoden i min studie. Hur jag valde metoden, hur jag samlade in materialet, hur jag valde informanterna, genomförandet av intervjun och hur jag bearbetade och analyserade materialet. Till slut tar jag ännu upp de etiska aspekterna i en kvalitativ studie, validitet och reliabilitet.

4.1 Val av metod

En undersökning byggs antingen på en kvantitativ eller på en eller flera kvalitativa metoder. Den kvalitativa metoden kallas också för intensiv metod och är inriktad på att gå in på djupet med någonting. I en kvalitativ undersökning strävas det efter att få fram så många detaljer och nyanser som möjligt. Det betyder att det försöks få fram en så fullständig beskrivning som möjligt av till exempel ett visst fenomen, det vill säga den enskildes förståelse och tolkningar av ett visst fenomen. (Jacobsen 2012 s. 61)

Att gå in på djupet innebär att välja en undersökningsdesign där man utgår från ett öppet angreppssätt. Ett angreppssätt där man studerar relativt få enheter. (Jacobsen 2012 s. 62). Jag valde den kvalitativa metoden, för att kunna gå in på djupet i ämnet jag valt, och ville studera relativt få enheter. Jag ville höra hur de professionella på ett visst mot-tagningshem utför sitt vardagliga arbete. Jag ville försöka få fram så många detaljer och nyanser som möjligt om mitt valda ämne, och ville höra de professionellas förståelse och tolkningar.

Kvalitativ data är data i form av ord, meningar och uttryck. Data samlas in genom samtal med människor och det är viktigt att som undersökare undvika att skapa sig någon bestämd uppfattning om vad man letar efter. Den som undersöks ska få uttrycka sig på sitt eget sätt med sina egna ord och undersökaren ska försöka styra de data som samlas in så lite som möjligt. (Jacobsen 2012 s. 62) Därför valde jag att utföra en gruppintervju. På det viset fick de professionella uttrycka sig på sitt eget sätt och diskutera med varandra och jag styrde data som samlades in så lite som möjligt.

Nackdelen för en kvalitativ undersökning är att det kan vara resurskrävande. Det kan ta lång tid att hitta informanter och samla in data. Generalisering är också en nackdel. På grund av att man alltid bara studerar en liten del av verkligheten är det svårt att påstå att det man upptäcker gäller också för andra. Det kan även vara svårt att tolka de data som man har samlat in på grund av nyansrikedom. Det vill säga att det kan vara svårt att ordna och gå igenom de samlade data på grund av att det är ostrukturerad och i stor mängd. (Jacobsen 2012 s. 69)

Fördelar i en kvalitativ studie är å andra sidan dess öppenhet. Tack vare detta får undersökaren mycket information och därmed nyansrikedom, vilket kan vara till hjälp vid analysering. Att endast ett fåtal enheter undersöks leder till närhet som kan ge djupgående svar från informanterna. Också flexibilitet i den kvalitativa metoden är en fördel. Undersökaren har möjligheten att ändra på till exempel problemställningen eller analysmetoden under undersökningsprocessen. (Jacobsen 2012 s. 67-68)

4.2 Intervju som datainsamlingsmetod

Syftet med den kvalitativa forskningsintervjun är att beskriva och tolka de teman som uppträder i intervjupersonens livsvärld. Intervjuer är en särskilt lyckad metod när man vill till exempel beskriva människors upplevelser och självuppfattning. Den kvalitativa intervjuens stora fördel är dess öppenhet. Forskningsintervjun kan jämföras med en normal konversation men karakteriseras av en systematisk form av utfrågning. För att underlätta forskarens arbete är det vanligt att registrera intervjun med hjälp av till exempel

en bandspelare. På detta sätt kan forskaren koncentrera sig på ämnet i intervjun och senare lyssna om på det insamlade materialet. (Kvale 1997 s. 82, 100, 117, 123, 147, 170)

Som datainsamlingsmetod i detta arbete använde jag fokusgruppintervju. Det är en forskningsteknik där data samlas in genom interaktiva diskussioner i en grupp, med andra ord är fokusgrupp en strukturerad gruppintervju. Fokusgrupp är huvudtypen för grupper av måttlig storlek, grupper med fler än tre deltagare. Det är ett arrangerat tillfälle där forskaren fungerar som moderator för gruppen. Det är vanligt att frågorna är åtminstone till en del strukturerade, men forskaren ska vara ganska tillbakadragen och låta informanterna i gruppen diskutera, det vill säga forskaren ska undvika att styra gruppen allt för mycket. (Alvehus 2013 s. 87, Wibeck 2007 s. 23-26, Yin 2013 s. 144, Larsson 2010 s. 79-80) Enligt Yin (2013 s. 144) kallas grupperna för fokusgrupper, eftersom de består av individer som har liknande erfarenheter eller de antas ha en del gemensamma åsikter.

Jag beslöt att använda mig av fokusgrupp för att jag ansåg att de svar jag kommer att få blir bredare än i individuella intervjuer. Detta på grund av att gruppens möjlighet att diskutera och med hjälp av andras svar kan en viss individ komma fram med nya idéer. Wibeck skriver, att i en gruppintervju kommer mer intressanta idéer fram än i individuella intervjuer (Wibeck 2007 s. 39, Larsson 2010 s. 80). Även Kankkunen och Vehviläinen-Julkunen (2009 s. 95) framför att interaktionen i gruppen kan leda till att en informant kan till exempel komma ihåg en specifik händelse på grund av vad en annan informant har sagt. Men å andra sidan är det viktigt att tänka på risker, att individuella och avvikande åsikter eventuellt inte kommer fram (Alvehus 2013 s. 88).

Wibeck (2007 s. 61-63) skriver att en strukturerad fokusgrupp består av många och specificerade frågor. En strukturerad intervjuguide hjälper att få svar på precis detta tema man har valt och den består av fem olika sorter av frågor. Öppningsfrågorna fungerar som uppmuntrare och är ganska snabba och enkla svar, som handlar hellre om fakta än attityder, för att alla ska få känslan av att vara med. Vanligtvis brukar svaren inte vara med i analysen. Introduktionsfrågorna fungerar som isbrytare och ska helt enkelt leda till att deltagarna får diskutera lite kring det valda ämnet, berätta hur de ser på ämnet. I nästa steg kommer övergångsfrågor som ska hjälpa deltagarna att få en uppfattning om

hur de andra i gruppen tänker om ämnet och det är tillåtet att gå på djupet med sina svar och berätta om sina egna erfarenheter. Efter det kommer nyckelfrågorna som är de viktigaste frågorna. Två till fem frågor är lämpligt och de svar man får här är det viktigaste med tanke på analysen. Avslutande frågor kan helt enkelt vara till exempel "Är det ännu någonting ni vill tillägga?". (Wibeck 2007 s. 61-63, bilaga 4)

Jag valde den strukturerade fokusgruppen som forskningsteknik på grund av min önskan att kunna gå på djupet när det gäller mitt tema och jag hoppades att komma få information som genom en annan metod skulle vara nästan omöjligt att komma åt. Under det formella samtalet hade jag möjligheten att se till att diskussionen hölls vid ämnet, vilket senare hjälpte till när jag skulle analysera den insamlade informationen. Jag byggde upp min intervjuguide enligt Wibecks (2007 s. 61-63) instruktioner. Det var meningen att framföra specifika frågor för att få svar på mina forskningsfrågor. Min fokusgrupp skulle vara strukturerad på grund av att jag har en klar målsättning angående vad gruppen skulle komma fram till. (bilaga 4)

Det som är en uppenbar fördel med gruppintervjuer, jämfört med individuella intervjuer, är vinsten i effektivitet. I en gruppintervju kan man tala med flera personer samtidigt och behöver arrangera bara ett intervjutillfälle. Effektiviteten leder dock till att man får mindre information från varje enskild deltagare. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009 s. 95, Yin 2013 s. 145)

Ett fokusgruppsstillfälle kan även till och med leda till att deltagarna lär sig någonting nytt. Deltagarna anstränger sig ofta för att förstå varandra och de vill veta hur andra människor hanterar situationer som de själv ställs inför. (Wibeck 2007 s. 28, 40) Det kan med hjälp av ett fokusgruppsstillfälle vara intressant och givande att undersöka hur människor handlar, eller åtminstone säger att de skulle handla, och vilka orsaker de har till sin handling. (Wibeck 2007 s. 28, 40, Larsson 2010 s. 80) Eftersom olika människor upplever vissa fenomen och ämnen på olika sätt, kan ett fokusgruppsstillfälle vara ett sätt att få förståelse för andras upplevelser och kan så eventuellt leda till ny kunskap hos vissa individer. Men om det uppstår en allt för stor samhörighetskänsla i gruppen kan det tyvärr påverka svaren, det vill säga att svaren blir alldeles för likformiga när delta-

garna bara anpassar sig ett eller två svar och orkar inte komma med egna åsikter. (Wibeck 2007 s. 28, 40)

4.3 Val av informanter

I kvalitativa undersökningar är det viktigt att komma ihåg att man alltid endast undersöker en liten del av verkligheten. Detta beror på att datainsamlingsmetoden är tidskrävande och data man samlar in är så rika på information och detaljer att analyseringen av alltför stora mängder skulle bli svårt. (Jacobsen 2012 s. 127) En central aspekt, när det gäller urvalet, är variationen mellan intervjupersonerna. Med variationen menas forskarens önskan om att få tillgång till olika människors upplevelser och erfarenheter om det fenomenet som forskas i. Forskaren kan försöka skapa variation i till exempel ålder, kön, utbildning eller arbetserfarenhet, för att få olika svar. Det viktigaste i urvalet är ändå att det måste utgå från frivillighetskriteriet och ett informerat samtycke. (Andersson & Ahnlund 2009 s. 184-185, 193)

Informanterna till min studie är fem anställda på ett mottagningshem. Jag använde mig av det ändamålsenliga urvalet, som är den vanligaste formen av urval i kvalitativ forskning (Andersson & Ahnlund 2009 s. 184, Larsson 2010 s. 82). Det betyder att forskaren medvetet väljer informanterna och sådana informanter som gärna delar information med andra och som har mycket kunskap eller erfarenhet om fenomenet som undersöks. Informanterna ska även ha tillräckligt med tid för att bjuda på djupgående svar. (Kankunen & Vehviläinen-Julkunen 2009 s. 83-85, Kvale 1997 s. 135, Yin 2013 s. 93, Larsson 2010 s. 63) Ytterligare kriterier för mina informanter var att de skulle ha en utbildning inom social och hälsovården och de skulle ha minst ett års arbetserfarenhet inom barnskyddet. Interaktionen i gruppen görs lättare när individerna i gruppen har en liknande bakgrund (Wibeck 2007 s. 28).

Jag kontaktade chefen på avdelningen där jag skulle vilja utföra min studie och frågade om det finns intresse för att delta. Svaret var positivt och efter att jag hade fått forskningslov från Helsingfors stad kontaktade jag personalen på avdelningen. Jag delade ut följebrev (bilaga 1), blanketten om informerat samtycke (bilaga 2) och intervjuguiden till informanterna (bilaga 4). Jag ansökte även om forskningslov (bilaga 3) från chefen

på avdelningen. På grund av att det skulle bli en gruppintervju var det svårt att hitta ett datum som skulle passa de flesta i personalen. Tidpunkten blev flyttad tre gånger.

Wibeck rekommenderar att man borde intervjuva tre olika grupper (Wibeck 2007 s. 48). På grund av att avdelningen på mottagningshemmet är så liten, bara 8 professionella fastanställda, hade jag tyvärr bara möjligheten till ett intervjutillfälle. Det blev ett tillfälle med 5 informanter, varav tre var socionomer, en närvårdare och en psykiatrisk sjukskötare. Arbetserfarenheter inom barnskyddet varierade mellan 1 och 25 år.

4.4 Genomförande av gruppintervjun

Innan intervjun inleds är det bra att komma med en kort sammanfattning om själva undersökningen. Det är bra att berätta vem man är, vad som är undersökningens syfte och hur den informationen som samlas in under intervjun kommer att användas. Det är även en bra idé att fråga om det finns frågor i början, som har med intervjun att göra. När intervjun har satts igång ska intervjuaren ägna sig rollen som lyssnare. Det är viktigt att låta informanterna tala, att inte avbryta dem och att visa att man lyssnar och förstår. Man kan även göra anteckningar och specificera vissa svar med kompletterande frågor. Man ska avsluta på ett mjukt sätt. (Jacobsen 2012 s. 108, 110-112) Intervjuaren kommer nämligen med sina frågor och sin tystnad att påverka intervjuens mål och med hans närvaro vad som sägs under intervjun (Alvehus 2013 s. 84).

Som ledare i en gruppintervju kan man antingen ta rollen som aktiv eller passiv intervjuare. Man kan styra intervjun mycket eller är ganska tillbakadragen och låter gruppen diskutera fritt. Det vanligaste är ändå att inta en blandning av rollerna. (Jacobsen 2012 s. 213) Enligt Wibeck (2007 s. 25) ska intervjuaren vara ganska tillbakadragen och det är viktigt att låta gruppen diskutera så fritt som möjligt, utan att diskussionen spårar ur. På grund av att man som intervjuare fungerar som ledare har man ett inflytande över resultatet från gruppen, både vad gäller processen och innehållet. Detta ska tas i beaktandet när man funderar på undersökningens generaliserbarhet. (Alvehus 2013 s. 90)

Min roll som ledare under intervjun var ganska tillbakadragen. Deltagarna behövde inte motiveras utan diskussionen framskred ganska flytande. Diskussionen spårade inte ur och alla fick tala i tur och ordning. Stämningen var i början av intervjun förväntansfull, gruppmedlemmarna var ivriga. I slutet märktes det att gruppmedlemmarna blev trötta. Det var inte förvånansvärt, därför att gruppen redan hade suttit två och en halv timme på andra möten. På grund av att det andra mötet tog så länge blev det bara en knapp timme tid för min intervju. Jag anser att tidsbegränsningen påverkade intervjuns innehåll och min roll som ledare mycket. Jag fick ändå svar på alla frågor, fast vissa svar kunde ha varit mera djupgående, och jag anser att gruppintervjun som metod i min studie fungerade bra. Jag bandade intervjun efter att jag hade fått lov av alla som deltog i intervjun. Så som Alvehus (2013 s. 88) skriver är en nackdel i gruppintervjuer att individuella och avvikande åsikter eventuellt inte kommer fram. Jag anser att detta hände under gruppintervjun. En medlem kom fram med en åsikt och de andra bekräftade påståendet. Efter intervjun fick jag mycket feedback, positivt och konstruktivt.

4.5 Analysmetod

I analysen drar man studiens slutsatser och analysen kommer att vara starkt påverkad av de teorier som man har arbetat med. (Alvehus 2013 s. 106, Boréus & Bergström 2005 s. 86) Jacobsen (2012 s. 141-142) skriver att det finns många olika sätt att analysera kvalitativ data. Det som är gemensamt för alla analysmetoder är att man ska växla mellan att analysera delarna skilt och att kunna betrakta delarna i en större helhet.

Varje analysprocess börjas med renskrivningen av rådata, i mitt fall alltså transkribering av gruppintervjun (Jacobsen 2012 s. 143, Kvale 1997 s. 149). Med hjälp av transkriberingen struktureras intervjusamtalet i en form som lämpar sig för närmare analys (Kvale 1997 s. 155). På ett övergripande plan kan analysprocessen beskrivas i tre huvudsakliga arbetssätt, som är att sortera, att reducera och att argumentera (Alvehus 2013 s. 110). Efter transkriberingen ska man gå igenom materialet flera gånger och tematisera, det vill säga sortera materialet i olika kategorier. Sorteringen görs med ett visst syfte. Reduceringen görs på grund av att all material inte kan presenteras. Vissa delar beskrivs mer övergripande och vissa mer detaljerat. Reduceringen är starkt driven av de frågor som

ska besvaras, alltså studiens frågeställning. (Alvehus 2013 s. 110-111, Boréus & Bergström 2005 s. 49, 85)

Av de olika analysmetoderna använde jag innehållsanalysen. Innehållsanalysens syfte är att förenkla och berika data. Data delas in i teman eller kategorier och därefter försöker man hitta samband mellan kategorierna. Man börjar med att tematisera den transkriberade texten, det betyder att försöka förenkla och strukturera texten. (Jacobsen 2012 s. 142, 146) Jag hittade två större teman i min text och de är *Vardagen på avdelningen* och *Utmaningar i den vardagliga praktiken på avdelningen*. Genom tematiseringen påstår man att flera ord, meningar eller avsnitt i den transkriberade texten bildar en viktig enhet inom ramen för intervjun som helhet. (Jacobsen 2012 s. 146)

Nästa steg i en innehållsanalys är att kategorisera. Det betyder att gruppera de olika teman som jag har hittat. Kategorier behövs för att kunna påstå att några typer av data liknar varandra eller skiljer sig från varandra. Ett av syftena med kategoriseringen är att förenkla den detaljerade och omfattade data. I den senare analysen ska man hellre förhålla sig till flera kategorier än till en mängd teman. Kategorierna kan antingen bestämmas av forskaren på förhand, till exempel med hjälp av en intervjuguide, eller så bildas kategorierna direkt från materialet som samlats in. Efter kategoriseringen ska man fylla kategorierna med innehåll, alltså med citat från intervjun. Citaten upplyser vad informanterna har sagt om de definierade kategorierna. (Jacobsen 2012 s. 147, 149, Yin 2013 s. 180-181) Jag bildade mina slutliga kategorier först efter transkriberingen, fast jag hade försökt bygga upp intervjuguiden lite enligt olika teman för att underlätta mitt arbete. Jag delade upp mina teman i sex mindre kategorier med hjälp av citat som hängde ihop och som förekom i olika sammanhang och som jag ansåg vara viktiga, det vill säga ett centralt resultat. Kategorierna i mitt första tema är *Rutiner och en strukturerad vardag*, *Sociala färdigheter* och *Delaktigheten i vardagen*. Kategorierna i mitt andra tema är *Personalen*, *Barnet och barngruppen* och *Familjen*. (bilaga 5)

Efter att man har fyllt kategorierna med innehåll brukar man räkna hur många gånger ett tema nämnts. Nästa steg är att jämföra intervjuerna och leta efter skillnader och likheter. Sista steget i innehållsanalysen är att söka förklaringar till skillnader. (Jacobsen 2012 s. 149-150, Yin 2013 s. 180-181)

4.6 Etiska aspekter

De etiska kraven är någonting som ska betraktas som ideal, något man bör sträva efter och de ska tas i beaktande under hela undersökningsprocessen (Jacobsen 2012 s. 38-39, Kvale 1997 s. 105). Även öppenhet i ens studie är viktig. Det betyder att man så långt som möjligt beskriver och motiverar de val man har gjort under undersökningsprocessen. Oavsett fackområde eller vad man studerar, arbetar man med tre grundläggande etiska krav som är informerat samtycke, skydd av privatlivet och krav på korrekt presentation av data. (Jacobsen 2012 s. 32-39) Jag har följt de etiska kraven under hela min undersökningsprocess och har beskrivit mina val tydligt och genom att ge exempel.

Informerat samtycke betyder att den som blir undersökt ska delta frivilligt och hon eller han vet om de risker och möjligheter deltagande kan innebära. Personen ska även ha förmågan att bestämma själv, utan press från andra, om hon vill delta i undersökningen och har rätt att dra sig ur när som helst. Men för att kunna välja fritt om hon vill delta, måste personen ha fått tillräckligt information om undersökningens syfte, vilka nackdelar och fördelar undersökningen kan föra med sig och hur den insamlade data ska användas. (Jacobsen 2012 s. 32-33, Kvale 1997 s. 107, 120, 142, Wikström 2009 s. 206-207, Andersson & Ahnlund 2009 s. 193) Enligt Kvale (1997 s. 142) är det en bra idé med ett skriftligt avtal, genom vilken intervjupersonen godkänner sitt deltagande i undersökningen och den framtida användningen av intervjun. Innan jag satt igång, frågade jag alla professionella på avdelningen om de var villiga att delta. Jag berättade om syftet och delade ut intervjuguiden i god tid. På grund av att intervjun blev flyttat tre gånger, hade vi gott om tid att diskutera syftet och intervjutillfällens tillvägagångssätt. Alla deltagare skrev under blanketten om informerat samtycke.

Med skydd av privatliv hänvisas till att personen som deltar i undersökningen ska ha rätt till sitt privatliv. Man bör sträva efter att de som blir undersökta ska kunna förbli anonyma, det vill säga att det ska vara omöjligt att koppla samman information med uppgifter om informanternas identitet. (Jacobsen 2012 s. 34-35, Kvale 1997 s. 109) Alla in-

formanter som deltagit i min undersökning är anonyma och därför nämner jag inte var undersökningen utfördes.

Krav på korrekt presentation av data betyder att man ska återge resultat på ett fullständigt sätt och placera in dem i sitt sammanhang. Man ska inte förfälska data och resultat. (Jacobsen 2012 s. 37) Med hjälp av citat försöker jag bidra till ett fullständigt återgeande av de resultaten jag har fått. Det är ändå viktigt att komma ihåg att jag utförde intervjun på finska och har själv översatt citaten till svenska.

4.7 Validitet och reliabilitet

Enligt Jacobsen (2012 s. 21) betyder extern validitet att resultat från en undersökning också är giltiga i andra sammanhang. Extern validitet kallas också för generaliserbarhet. När det gäller generaliserbarhet måste man fundera på om man kan dra allmänna slutsatser med hjälp av bara en undersökning, det vill säga från de några få enheter som undersökts. På grund av att kvalitativa studier har som mål att slå fast omfattningen eller frekvensen av ett fenomen är det snarare frågan om att förstå och fördjupa begrepp än att generalisera från ett urval av enheter till en större grupp enheter. (Jacobsen 2012 s. 21, 171, Ekström & Larsson 2012 s. 14-15, 76, Tuomi & Sarajarvi 2002 s.133) Intern validitet handlar om ifall resultaten uppfattas som riktiga. Det handlar även om att fundera om man har lyckats mäta det man ville mäta. (Jacobsen 2012 s. 21, 161, Tuomi & Sarajarvi 2002 s. 133)

Reliabilitet är samma sak som pålitlighet och trovärdighet. Reliabilitet syftar på huruvida forskningsresultat är upprepningsbara. Undersökningen måste vara genomförd på ett sätt som väcker förtroende. (Jacobsen 2012 s. 21, Alvehus 2013 s. 122, Ekström & Larsson 2012 s. 14-15)

5 RESULTATREDOVISNING

I detta kapitel redogörs för resultatet av gruppintervjun. Gruppintervjun utfördes på finska och jag har översatt de citat som används på svenska. Jag har i citaten försökt lämna bort fyllningsord som inte påverkar meningarnas syfte. Jag valde att dela in mitt resultat i olika kapitel enligt undersökningens frågeställning. Först tar jag upp vardagen på avdelningen som består av tre kategorier: (1.) rutiner och en strukturerad vardag, (2.) sociala färdigheter och (3.) delaktigheten i vardagen. Sedan följer utmaningar i den vardagliga praktiken på avdelningen, också med tre kategorier: (1.) personalen, (2.) barnet och barngruppen och (3.) familjen.

5.1 Vardagen på avdelningen

5.1.1 Rutiner och en strukturerad vardag

Alla informanter beskriver rutinerna på avdelningen som vardagsrutiner, det vill säga en vardag som är uppbyggd runt mattider. Rutinerna ska vara permanenta och enhetliga för hela gruppen. Rutinerna beror också mycket på hurdan barngruppen är. Det vill säga hur många barn är på plats, i vilken ålder de är och hurdan personlighet barnen äger. Även personkemin mellan barnen måste tas i beaktandet i utförandet av rutinerna. Vardagen börjar med frukost och morgonrutinerna.

”... och sen det att rutinerna är stadigvarande och alla gör de där samma rutiner. Att det inte kan vara så att vi alla har egna rutiner. Utan vi har våra gemensamma samhällsrutiner som efterföljs. Och detta leder då också till att barnen kan känna sig delaktiga.”

Enligt informanterna fortsätter dagliga rutiner med att barnen går till skolan. Efter skolan brukar de professionella alltid möta barnet individuellt, fråga hur dagen i skolan har varit och hur barnen mår. Nästa rutin som styr vardagen är mellanmålet. Efter det görs läxorna och sedan är det dags för middagen. Före kvällsmålet finns det tid att göra saker och ting tillsammans, enligt planering och önskningar.

” ... när man funderar på dagarna, dygnsrytmen, så den är ju ganska punktlig enligt mattiderna.”

Informanterna fortsätter med att berätta att efter kvällsmålet börjar kvällsrutiner. När barnen går och lägger sig, när avdelningen lugnar ner sig och det blir tyst. Till kvällsrutinerna hör allt från att packa sina skolsaker ihop, tvätta sig, ringa hem till föräldrarna och önska en god natt till att de barnen som vill får höra en kvällsaga.

”Jag tycker att det är en fin rutin det där att vi läser kvällsagor hos oss, alltid bara, att vi orkar upprätthålla detta.”

Enligt informanterna är ett centralt resultat att kvällsrutinerna är de viktigaste rutinerna på avdelningen. Barnen har stora förväntningar på denna rutin varje kväll och väntar på sin tur att få vara på tu man hand med en av de professionella. Att läsa kvällsagor leder till att barnen lugnar ner sig och de får njuta av tiden med en vuxen. Ibland vill barnen inte alls höra en saga utan bara diskutera vardagen därför att till detta fanns eventuellt ingen tid tidigare under dagen. Barnen är ivriga att få sin lilla stund tillsammans med en vuxne och det kan uppstå avundsjuka kring barnen om inte kvällsagorna är lika långa hos varje barn. Barnen tycker ofta även tävla om vilken vuxne läser till vem, fast det är de vuxna som bestämmer.

”... och jag funderar att kvällsrutinerna kämpas för mest, på ett eller annat sätt med alla barnen, detta visar hur viktiga kvällsrutinerna är.”

Enligt informanterna skiljer sig veckoslut och vardagar åt bara på detta sätt att under veckoslutet finns det mera fritid, det vill säga tid att göra utflykter eller andra aktiviteter. Men så som vardagarna byggs veckoslutet också runt måltiderna. Dagen börjar med frukost, nästa måltid är lunch och lunchen följs av mellanmålet. På eftermiddagen äts middag och kvällsmaten före kvällsrutinerna.

Informanterna framförde att en strukturerad vardag är det som gör att barnen kan känna sig trygga och delaktiga. För detta behövs stadiga och efterföljda regler och gränser. Ansvaret till stadiga och efterföljda regler och gränser ligger på de vuxna. De vuxnas

vägledning av barnen och reglerna och gränserna leder till att barnen vet vad som kommer att hända och när.

”Trygga regler. Punkt.”

”Upprepade regler. Att vi håller oss till de där samma reglerna och att de upprepas från dag till dag.”

5.1.2 Sociala färdigheter

Alla informanter ansåg att de dagliga rutinerna på avdelningen ger även bra möjligheter för barn att öva och utveckla sina sociala färdigheter. Alla gemensamma situationer och aktiviteter, från mattiderna till planerade aktiviteterna, som till exempel att spela brädspel, eller att titta tillsammans på tv fungerar enligt informanterna som situationer där barnen lär sig sociala färdigheter.

”... eller att vi förhandlar vilken kanal vi ska titta på och vem som får hålla i vid fjärrkontrollen...”

Enligt resultatet fungerar avdelningens uppbyggnad och storlek också som grund till övning och utveckling av sociala färdigheter. Med avdelningens uppbyggnad och storlek syftas till att det alltid är andra barn på plats och barngruppen förändras i samma takt som vissa barn flyttar bort och det kommer nya. Det betyder att när placeringen hos ett barn upphör på avdelningen flyttar barnet vidare. När det finns plats på avdelningen kan det fort flytta nya barn till. På detta sätt lär sig barnen att komma överens med olika barn.

Alla informanter konstaterade att barnen lär sig mycket av de professionella. De professionella ska hjälpa barnen i svåra situationer, till exempel när oenigheter eller stridigheter uppstår mellan barnen. De professionella ska hjälpa barnen att uttrycka sina känslor och det barnen försöker framföra. Det kan till exempel hända att barnet inte behärskar färdigheten till att be artigt om någonting utan kräver helt enkelt att få någonting nu genast. Det kan också hända att barnet är på riktigt ledsen på grund av en strid med ett annat barn men att be om ursäkt kan kännas för krävande. Barnet kan även känna olika känslor efter att föräldrarna har gått hem efter ett mysigt besök på avdelningen och

det kan hända att barnet inte känner igen olika känslorna och inte kan sätta ord för dem. Då är det viktigt att de professionella diskuterar med barnet om känslorna och förklarar hur man kan känna sig i vissa situationer och att känna känslor är normalt.

”... det att den vuxne hjälper honom eller henne verbalisera de där sakerna...”

”Och sådant, åtminstone en väldigt stor del i detta arbete, att sätta ord för barnens känslor.”

En informant tillade att i en grupp lär sig barnen också att ta andra i beaktande. På grund av att det finns många barn på avdelningen måste det göras kompromisser varigenom barnen lär sig att tåla besvikelser när andras önskemål kan gå före ens egna.

En av informanterna förtydligade att sinsemellan lär sig barnen till exempel att förlikas efter att de har grälat. Barnen lär sig att be någon om ursäkt för och kanske även att diskutera det som precis har hänt.

”Att det inte är det att bara gå åt olika håll och be någon att dra åt helvete...”

Resultatet visar även att barnen ska få feedback från de professionella, i helst varje situation. Både konstruktiv och positiv feedback. Den positiva feedbacken är lika viktig för barnen så som den konstruktiva feedbacken. Barnen ska få höra när de har lyckats och hur i vilken situation. Barnen lär sig även att ta hand om sig själv och uppskatta sig så som de är, tack vare de professionellas feedback.

Två av informanterna tog upp att barnen kan lära sig ännu mera i vardagen på avdelningen till exempel seder och folkvett. Barnen lär sig att gestalta, strukturera och analysera vardagen och alla aktiviteter. Tack vare en strukturerad vardag lär sig barnen även regelbundenhet, dygnsrytm och således olika värden och betydelsen, de värden och betydelsen som uppskattas i det finländska samhället.

”Vi överför ju till barnen våra värden, det som vi bär inom oss, att på ett visst sätt tänker jag att om vi uppskattar mat och till exempel mattider och eller att vi fasthåller regler så de är ju det vi överför till barnen.”

5.1.3 Delaktigheten i vardagen

Det kom fram i resultatet att barnets delaktighet i vardagen består av att barnet får säga sina egna åsikter och de här åsikterna uppskattas. Barnet får vara delaktigt i uppbyggnaden av vardagens verklighet. Barnet får göra det hon eller han verkligen vill och får delta i allt som görs på avdelningen. Det betyder att varje dag frågar de professionella vad barnet önskar sig att göra precis denna dag och alla önskemål försöks förverkligas. Aktiviteterna som de professionella planerar, planeras med tanken att de görs alla vuxna och barn tillsammans. Det nämndes även konkreta aktiviteter som kan leda till delaktighet.

”... att ibland till exempel ta barnen med i matlagningen och duka bordet eller vad som helst...”

Ett centralt resultat är viktigheten med att lyssna till vad barnet har att säga och fråga barnet vad hon eller han skulle vilja göra. Informanterna förklarade att de satsar varje dag på att fråga vad barnet skulle vilja göra, lyssna till barnet och inte bara bestämma kring vuxna vad som görs.

Resultatet visar att delaktighet också betyder det att barnet vet varför hon eller han är på avdelningen. Vilka är orsakerna till och vad är syftet med placeringen. Enligt informanterna ska det pratas med barnet och förklaras allt som görs, på ett sätt som gör att barnet förstår vad som pratas om. Informanterna tydliggjorde att ibland behövs även flera förklaringar per dag.

”... det ska inte vara så att barnet nu bara är här och funderar och alla andra gör allt för barnet...”

Informanterna tycker även att de professionellas uppgift är att hjälpa föräldrarna eller socialarbetarna, eller andra ifrågavarande, att berätta till barnet anledningarna varför barnet är på avdelningen. Med anledningarna syftas på orsakerna till placeringen.

Tre av informanterna nämnde också jämlikhet som en viktig faktor som påverkar barnets känsla av delaktighet. Det diskuterades att barnen jämför sinsemellan vem som får göra vilken aktivitet, hur länge och tillsammans med vem.

”Ja och det att även här försöker vi uppnå det här att rättvisa till alla, att ni slipper nu på en utflykt och ni slipper sen senare...”

5.2 Utmaningar i den vardagliga praktiken på avdelningen

5.2.1 Personalen

Informanterna var väldigt enstämmiga om utmaningarna som hänger ihop med personalen. Som ett centralt resultat ses personalens egen ork som en stor utmaning och hur deras ork påverkar arbetet på avdelningen. Informanterna diskuterade hur ett treskiftsarbete förorsakar det att man ibland känner sig väldigt trött och det påverkar då hur bra man orkar under sitt skift. Det är utgången till hur aktiv man är, orkar man diskutera med barnen om aktiviteterna eller bestämmer man bara inom personalen vad som ska göras. Det påverkar även hur tålmodig man är, ska man till exempel snabbt duka bordet själv eller låter man barnen duka och orkar vänta att det tar då kanske längre. De professionellas ork påverkar överhuvudtaget vad som görs på avdelningen. Gör alla någonting tillsammans eller sitter barnen för sig själva i vardagsrummet och ser på film.

”Ja sen det att det är på en själv det hänger ganska mycket, att jag själv känner igen det att ibland är jag mera aktiv och ibland så inte...”

”... och att är motiven då de att jag inte klarar av röran och att jag inte har tid att vägleda barnet, eller är jag liksom tålmodig och vägleder och tål den där röran och vad som kommer ur det... Att gör jag hellre själv, det är enklare, eller ska jag vägleda barnet och så får barnet delta själv...”

En annan utmaning som alla i gruppen var enstämmiga om är personalens gemensamma tid. Med den gemensamma tiden syftar informanterna till sådan tid där de skulle ha tillräckligt med tid för att gå igenom reglerna, rutinerna och aktiviteterna på avdelningen. Det kom upp flera gånger under intervjun att det skulle vara viktigt för personalen att alla är vara medvetna om reglerna och rutinerna på avdelningen. Detta skulle leda till att alla professionella kunde fatta beslut utgående från samma utgångspunkter och enligt samma regler.

”När jag funderar på förslag till förbättringar så mera kanske det att vi borde ha mera tid där vi kan fundera de här sakerna tillsammans...”

”...Vi behöver mera i vissa situationer gruppkänsla, att dra ihop som ett team...”

Resultatet visar att när de professionella har reglerna och rutinerna klara för sig själv är det enklare att förklara barnen varför det görs vissa saker och varför de görs på ett visst sätt. En annan viktig aspekt är att personalen ska vara eniga om reglerna och rutinerna och att personalen på detta sätt kan göra barnens vardag ännu tryggare. Informanterna tyckte att när deras handlingar är konsistenta och logiska så leder det till en trygghetskänsla hos barnen.

”... Ja alltså det att vi vuxna kunde handla logisk... För att alltid när vi fattar som vårdare egna beslut så orsakar vi ju samtidigt en viss osäkerhet hos barnen...”

Resultatet visar också att professionella som är säkra på reglerna och rutinerna har det lättare att överföra dem till barnen. Det är viktigt för en fungerande vardag att, både vuxna och barn, är medvetna om hur saker och ting görs. På så sätt minskar chansen till ordväxling mellan båda parterna och arbetet blir enklare.

”Det kan hända att personalen gnäller och så görs ingenting. Då är ingen delaktig. Att då försvinner ju professionaliteten...”

En annan aspekt som kom upp gällande personalens tid var att det vore skönt att ha mera tid under skiften för att kunna göra fler aktiviteter. Men för att ha mera tid, skulle det behövas mera personal.

*”... Eller om vi skulle ha till exempel fler människor per skift... Då kunde vi mera...
Göra grejer...”*

5.2.2 Barnet och barngruppen

Alla i fokusgruppen var eniga om att varje barn medför utmaningar som individ. Under diskussionen togs det upp att barnets karaktär kan förorsaka stora utmaningar. Begrepp som frivillighet, avundsjuka och svartsjuka kom upp som känslor som kan uppstå hos barnen i vardagen. Varje barn är en unik individ och därmed ska barnets utveckling och individualitet tas i beaktande när till exempel aktiviteter planeras.

*”Alltid har ju barnen sina egna bakgrunder, att det är ju alltid en ansenlig utmaning
sen att själv förstå detta sen...”*

Enligt resultatet är även barnets egen känsla av att vara delaktig en utmaning. Informanterna tog upp att upplevelsen av delaktighet uppstår i samband med barnens emotionala och kognitiva förutsättningar och kan vara väldigt varierande och unik. Det betyder att uppfattningen av delaktighet kan vara unik och olik hos varje barn.

*”Men sedan det att när upplever barnet själv att hon eller han är delaktig det är intres-
sant...”*

*”... att vem upplever varigenom och vem är förbigången och hur mycket, att får barnet
aldrig den där känslan att jag har fått bestämma tillräckligt och har fått vara delakt-
ig...”*

Det kom fram i resultatet att barnets tillvaro och aktivitet på avdelningen hänger mycket ihop med på vilket humör barnet är. Är barnet till exempel på ett sådant humör att det ids. Hur mycket kan barnet över huvud taget ta emot, är barnet kapabelt att ta ansvar?

”På morgnarna är de ju väldigt delaktiga, alltså de får sängen bäddad och det uppstår ingen större förhandling, men sen på kvällarna är det kanske lite svårare...”

En av informanterna tog upp att det ibland till och med kan fattas ett samförstånd mellan barnet och de professionella. Det kan hända att barnet helt enkelt inte kan eller vill förstå vad de professionella säger eller det uppstår snedtändningar.

”Vi är av annan åsikt till exempel. Du vill någonting annat än jag. Och så hittar vi inget samförstånd i vad vi ska göra...”

Två av informanterna tog upp att varje barn på avdelningen befinner sig i en någorlunda kris. Med kris syftas till orsakerna av placeringen och förändringarna som placeringen medför till barnets vardag. Det diskuterades att barnens livssituation är för tillfället väldigt speciell och därmed är det viktigt för de professionella att fundera hur mycket och vad som kan krävas av barnet i olika situationer med tanke på att barnet skulle kunna känna sig delaktigt.

”Jag tycker att en stor grej är också det att egentligen genomlever barnen här på vår avdelning en viss kris hela tiden... Så detta ska övervägas hela tiden...”

Informanterna tog även upp att det finns en viss risk att barnet, beroende på sin bakgrund, inte har tillräcklig social kompetens för att bemästra vardagen. Den aspekten måste tas i beaktande vid varje barn.

Enligt resultatet ser informanterna barngruppens storlek och uppbyggnad som en stor utmaning. Det påverkar vilka och hurudana aktiviteter man kan göra tillsammans med barnen. Med uppbyggnad syftas på hur många barn som är på plats och i vilken ålder barnen är och hur många pojkar och flickor det finns.

”... hurdan barngrupp vi har, hur många kan tas för att syssla med någonting och sen att kan det göras någonting med hela gruppen.”

5.2.3 Familjen

När det gäller utmaningar som kan uppstå med familjer kom det fram att familjens struktur har stor betydelse. Finns det en eller två föräldrar, finns det syskon eller inte. Familjedynamiken och familjestrukturen kan påverka hur barnet betar sig i olika situationer. Familjedynamiken har lett till vad barnet är van vid och vilka sociala färdigheter barnet behärskar.

” ... jag funderar på den där grupsituationen, att om ett barn är enda barnet i familjen så är det ju rejält här när man måste öva när man är så van vid att det är hela tiden bara jag, allt till mig nu bara...”

Informanterna diskuterade att alla familjer är olika och har sina egna vanor och bruk.

”Att inte så att det skulle finnas rätta eller felaktiga vanor men att vi ska lära barnen sen hur vi gör här hos oss... Att det finns olika vanor.”

Även kulturskillnader, olika språk, principer och fostringsideologier togs upp som utmaningar.

”... det kan ju orsaka utmaningar att jag själv kanske inte har tillräckligt med kunskap om barnets kultur eller bakgrund, eller att jag känner igen sådant hos mig att det kan vara väldigt svårt att förhålla mig till ett visst barn på ett visst sätt om barnet har helt annorlunda principer...”

Föräldrarna har stor inverkan på barnets tankar och funderingar. Resultatet visar att föräldrarnas inställning gällande placeringen och föräldrarnas värden påverkar hur mottagligt barnet är. Om till exempel föräldrarna tycker att placeringen är onödig och att soci-

alarbetarna gör allt fel och föräldrarna klagar kan föräldrarnas inställning lätt påverka barnets tankar.

”... att har barnet rätten till att vara här eller är det så att föräldrarna står emot allt och barnet upplever att hon eller han ska vara likaså negativt inställd...”

6 ANALYS OCH TOLKNING

I detta kapitel kopplas resultatet med de tidigare forskningar och studiens teoretiska referensram. Analysen är indelat enligt studiens frågeställningar.

6.1 Den miljöterapeutiska arbetsmetoden

Jenner (2000 s. 23, 26) beskriver att den miljöterapeutiska arbetsmetoden, utgå från den fysiska och sociala miljön i vardagen. Verksamhetsområden är till exempel matlagning, städning, studier och gemensamma aktiviteter (Cederlund & Berglund 2014 s. 123-124). Fog beskriver att det som kännetecknar den miljöterapeutiska arbetsmetoden är att dagen har ett klart förlopp med klara gränser och regler och att metoderna knyter an till vardagliga situationer (2000 s. 65-67). Även Jenner (2000 s. 22) och Cederlund och Berglund (2014 s. 118, 123) beskriver att arbetsmetodens utgångspunkter är de dagliga situationer och händelser tillsammans med klienterna. Fog fortsätter att nyckelsituationerna i arbetsmetoden är att äta, tvätta sig, leka, lära sig olika saker och att lägga sig (2000 s. 65-67). Jenner poängterar att förutsättningen för den miljöterapeutiska arbetsmetoden är att verksamheten bygger på regler, struktur och gränser (2000 s. 29).

Ett centralt resultat i min studie bekräftar deras påståenden. Resultatet visar att de professionella på avdelningen använder den vardagliga fysiska och sociala miljön i arbetet med barnen. Rutiner och aktiviteter görs tillsammans med barnen. Vardagen är uppbyggd kring vardagsrutiner som mattider, fritidssysselsättningar, att göra läxor och som allra viktigast kvällsrutinerna. Vardagen är strukturerad och det finns tydliga och konstanta regler och gränser som efterföljs.

6.2 Barns möjligheter att lära sig sociala färdigheter

Ett centralt resultat i min studie är att alla rutiner på avdelningen ger möjligheter till att öva sociala färdigheter. Med de professionellas hjälp lär sig barnen att komma överens, att ta andra i beaktande och att förlikas och be om ursäkt, även att diskutera, göra kompromisser och tåla besvikelser. Resultatet visar att alla aktiviteter, det vill säga allt som görs tillsammans leder till inlärningsmöjligheter. Som konkreta exempel kan nämnas mattider, brädspel eller att titta på tv.

Detta sammanfaller med det vad Jenner (2000 s. 23, 26) och Fog (2000 s. 65-67) skriver att i den miljöterapeutiska arbetsmetoden styr de dagliga aktiviteterna, gjord tillsammans med de professionella och andra barnen, individens förmåga att öva och utveckla sociala och praktiska färdigheter. Även Cederlund och Berglund (2014 s. 123-124) och Fenz (2009) har kommit till samma slutsats, de framhäver att sociala färdigheter lärs av andra och genom att saker görs tillsammans.

Resultatet i min studie visar att barnen lär sig sociala färdigheter som till exempel att be om ursäkt, ta andra i beaktandet och konfliktlösning. Detta sociala färdigheter lärs genom hjälp av vuxna och genom inläring av sociala färdigheter. Resultatet sammanfaller med det Fenz (2009) och Manninen (2011) kom fram till i deras forskningar, att barns sociala kompetens och samspelets färdigheter kan stärkas genom att lära barnen skicklighet i samspel. Så lär sig barnen bland annat att umgås med andra, lösa problem och att ta emot andras tankar och idéer. På detta vis förbättrar barnen sin förmåga att kommunicera och ta kontakt. Även Cederlund och Berglund (2014 s. 123-124) bekräftar resultatet i min studie. Cederlund och Berglund förklarar att speciellt konfliktlösning och beaktande av andra lärs genom att hantera situationer där andras önskemål går förens egen.

Enligt resultatet i min studie leder även avdelningens sociala storlek och uppbyggnad till olika inlärningsmöjligheter hos barnen. Det finns alltid andra barn på plats och barngruppen som helhet bidrar till inlärningsmöjligheter. Detta sammanfaller med Cederlunds och Berglunds (2014 s. 125) beskrivning av den miljöterapeutiska arbetsmetoden som vanligtvis sker mycket tillsammans med andra och att det finns många olika

personligheter och beteenden som ska tas i beaktande. I gruppen får man stöd från andra och lär sig beteenden som leder till delaktighet. Resultatet sammanfaller också med det Cederlund & Berglund (2014 s. 125) och Günder (2011 s. 154-157) hänvisar till, att verksamhetens främjande sociala och fysiska utformning leder till ännu fler möjligheter till utvecklande av kompetenser. Resultatet från min studie skiljer sig från den sist nämnda förklaringen så att resultatet visar endast att verksamhetens sociala utformning leder till utvecklandet av kompetenser.

Ett centralt resultat i min studie visar att en strukturerad vardag leder till olika inlärningsmöjligheter. Barnen lär sig olika värden, regelbundenhet och dygnsrytm som är viktiga för en positiv utveckling och social inläring. Detta sammanfaller med teorin om syftet med den miljöterapeutiska arbetsmetoden. Jenner (2000 s. 23, 26) förklarar att syftet med den miljöterapeutiska arbetsmetoden är att erbjuda en stabil och social miljö som ger deltagarna möjlighet till social inläring och därmed en positiv utveckling.

Resultatet visar även att barnen lär sig att ta hand om sig själva och att uppskatta sig så som de är. Resultatet visar att detta uppnås genom trygghet och självförtroende. Trygghet uppstår genom strikta regler och rutiner och de professionellas feedback. Resultatet sammanfaller med Jenners (2000 s. 29) förklaring att en strukturerad vardag leder till känslor av trygghet och självförtroende. Heino (2013 s. 98) hänvisar att barn som är barnskyddsklienter kan ha ett självdestruktivt beteende och vara tillbakadragna. Därför kan det vara av stor betydelse att barnen lär sig uppskatta sig själva så som de är.

Herlitz (2001 s. 14) skriver att social kompetens är en överlevnadsskicklighet. Social kompetens krävs för att överleva i miljön där individen lever i. Detta stämmer överens med mitt resultat enligt vilken barn har möjlighet att lära sig viktiga sociala färdigheter på mottagningshemmet som ger barnen möjligheter att klara av vardagen och som ger möjligheter till känslan av delaktighet.

6.3 Barns delaktighet i vardagen

Enligt resultatet i min studie betyder barns delaktighet i vardagen att barnet får säga sina egna åsikter och att åsikterna uppskattas. Saastamoinen (2010 s. 65) bekräftar detta ge-

nom att förklara att delaktighetskänslan uppstår när barnets åsikter tas i beaktande och detta ska alltid hända. Nurmi (2011 s. 6) förklarar att delaktighet handlar om att barnet blir hörd angående frågor och beslut i barnets liv och att barnet ska ha möjlighet att uttrycka sig själv och får fram sin egen åsikt. För att detta krav uppfylls, behövs hjälp av vuxna. Resultatet i min studie visar att de vuxnas hjälp i att förverkliga barns delaktighet är av stor betydelse och de vuxna måste lyssna på allvar och fråga vad barnet vill göra. Även Beyer (2007) kom fram i sin forskning att vuxna borde fråga mera om barnens åsikter angående aktiviteter i vardagen. Resultatet av min studie sammanfaller även med det Jokela (2013) kom fram i sin forskning att vuxna verkligen måste lyssna på allvar för att kunna förverkliga barns delaktighet. Även Nurmi (2011 s. 7) och Hotari m.fl. (2013 s. 151) poängterar att barnen kan känna sig delaktiga när de vuxna äger en aktiv roll i barnens liv. Korppi och Latvala (2010) kom fram i sin forskning att de vuxnas handlingar är av stor betydelse. De vuxnas handlingar behövs när de ska stödja barnen i att uppnå delaktighetskänslan. Nurmi (2011 s.7) anmärker ändå att det inte enbart räcker till att få uttrycka sin åsikt, utan det krävs mycket mer för att kunna känna sig delaktig.

Ett annat centralt resultat i min studie visar att delaktighet i vardagen betyder att barnen får vara med i att uppbygga vardagens verklighet, att få delta i allt som görs på avdelningen och att så långt som möjligt få göra det de verkligen vill. På så sätt får barnen vara självständiga och fatta egna beslut. Detta sammanfaller med det Björck-Åkesson och Granlund (2004 s. 36, 41) förklarar att barnen får delta i allt som görs. Molin (2004 s. 79) förklarar att det krävs för att utveckla en känsla av delaktighet att individen kan och får ta del i olika aktiviteter och är inkluderad i aktiviteterna. Även Nurmi (2011 s. 6) förklarar att delaktighetskänslan kräver att individen får vara med i vardagen så att det syns i resultatet, det vill säga barnen har fått säga sin åsikt och har fått komma med förslag. Saastamoinen (2010 s. 66) poängterar att delaktighet kräver att individen får vara med att förverkliga, utveckla och utreda sina ärenden. Hotari m.fl. (2013 s. 151) anmärker att ju mer barnen får vara med i att fatta beslut desto mer anses dem vara delaktiga i aktiviteter som berör besluten.

6.4 Utmaningar i förverkligande av barns delaktighet

En central utmaning angående barns delaktighet som kom upp i min studie är de professionellas egen ork på arbetet. Detta påverkar hur aktiv man är, om barnen får göra, om man hellre vill göra saker själv eller om de görs tillsammans. Detta påverkar också hur aktiv diskussionen är mellan de professionella och barnen, om aktiviteterna planeras tillsammans eller om de professionella bestämmer själv. Resultatet sammanfaller med Päckiläs (2008 s. 161-162, 164) förklaring att barnskyddsarbetet ses som ett ganska vuxencentrerat arbetssätt där de vuxna bestämmer om alla tillvägagångssätt. Resultatet i min studie bekräftas även av Korppis och Latvalas (2010) resultat att det vore viktigt att vara aktiv under sitt arbetsskift och orka för att det är de professionellas, eller över huvudtaget de vuxnas, handlingar som är av central betydelse när det är frågan om barnens möjlighet att uppnå delaktighetskänslan. Även Jokela (2013) bekräftar mitt resultat med resultat från hennes forskning där hon kom fram till att det är ytterst viktigt att de vuxna ska lyssna på allvar vad barnet har att säga. Resultatet i min studie sammanfaller även med det Hotari m.fl. (2013 s. 151) och Nurmi (2011 s. 7) påpekar att det krävs en aktiv roll av de vuxna för att barnen ska kunna känna sig delaktiga. De vuxnas ork är en förutsättning till att barnens bästa förverkligas, till aktiva diskussioner med barnen. Ju mer barnen får uttrycka sina åsikter och vara med i att fatta beslut desto mer kan barnen känna sig delaktiga. (Nurmi 2011 s. 6, Hotari m.fl. 2013 s. 151) Jenner (2000 s. 23, 26) beskriver som en princip i den miljöterapeutiska arbetsmetoden att utföra en öppen kommunikation med barnen om vad som planeras. Därför krävs att de professionella är aktiva och orkar kommunicera hela tiden med barnen.

Enligt resultatet i min studie är de professionellas gemensamma tid en stor utmaning. Det vore bra om alla på avdelningen var medvetna om avdelningens gemensamma regler, rutiner och aktiviteter så att alla kunde jobba från samma utgångspunkter och på detta vis skapa en trygghetskänsla hos barnen. Det kom fram att de professionella skulle behöva mer tid till planering av aktiviteter och genomgående av regler och rutiner. När alla är medvetna om detaljerna på avdelningen, kan den miljöterapeutiska arbetsmetoden förverkligas på det bästa möjliga sättet. Resultatet i min studie sammanfaller med Cederlunds och Berglunds (2014 s. 124) förklaring om hur viktigt regler och riktlinjer är för det miljöterapeutiska arbetssättet. Cederlund och Berglund fortsätter att tydliga syf-

ten ska finnas i all verksamhet och arbetet ska vara noggrant planerat. Samma metodik och metoderna ska användas av hela personalgruppen. (Cederlund & Berglund 2014 s. 124) För att kunna förverkliga miljöterapi på det bästa sättet, och så som Cederlund och Berglund beskriver, vore det bra med tillräckligt gemensam planeringstid.

Enligt resultatet i min studie utgör även de professionellas tid under ett skift en stor utmaning. Tiden som står till förfogandet till de professionella påverkar vad som görs hur länge och med vem. Det kom fram att det åtminstone ibland vore härligt och nödvändigt med fler personal per skift. Detta kan kopplas direkt till det Cederlund (2000 s. 174, 176, 180) skriver att tiden som personal har till förfogande påverkar vilka aktiviteter som görs tillsammans. Hur stor del av arbetstiden kan användas åt planeringen av aktiviteter och aktiviteter själva beror på de tilltagna resurserna. Detta innebär ibland behov av fler personal på arbetsskift. Det är ju precis aktiviteterna som fungerar som stöd och medel i det vardagliga förändringsarbetet. Utan tid för aktiviteter sker inte heller någon förändring (se kapitel 3.3).

När det handlar om utmaningar som barnet själv eller barngruppen kan medföra, står barnets egen känsla av att vara delaktig i fokus. Resultatet i min studie visar att känslan kan vara mycket varierande och unik beroende på barns emotionala och kognitiva förutsättningar. Resultatet sammanfaller med det Nurmi (2011 s.6) och Hotari m.fl. (2013 s. 150) förklarar att delaktighetskänslan är alltid subjektiv. Resultatet i min studie kan också till teorin av Björck-Åkesson och Granlund (2004 s. 30 & 41) som skriver att delaktigheten inte kan bedömas utifrån, utan att individen själv kan bedöma sin upplevelse av delaktighet. Känslan av delaktighet beror på situation, samspel, individens utveckling och erfarenheter. Också Jokela (2013) kom i sin forskning fram att upplevandet av delaktighet i samma situation är olik hos olika personer.

Förståelse av själva begreppet delaktighet visade sig vara olik hos olika personer. I resultatet av min studie kom det indirekt fram att det fanns flera uppfattningar av begreppet. Detta visades genom att vissa informanter ansåg att delaktighet är att barnet får önska och påverka aktiviteterna på avdelningen och andra informanter tyckte att delaktighet betyder det när barnet gör detta de professionella kräver att barnet gör. Resultatet kan kopplas direkt till Päckiläs (2008 s. 161) påstående om att delaktighet är ett mång-

facetterat begrepp inom barnskyddet. Också resultatet av Beyers (2007) forskning sammanfaller med resultatet i min studie att kunskapen om delaktighet är ännu begränsad i barnskyddsanstalter och att uppfattningen av delaktighet är allt som allt varierande hos barn och vuxna.

En annan faktor som påverkar hur barns delaktighet kan förverkligas är enligt resultatet att barnen inte nödvändigtvis behärskar tillräckligt med social kompetens. Resultatet i min studie skiljer sig från hur Heino (2013 s. 98) beskriver barnen. Heino beskriver barnen som sociala varelser som klarar av vardagen men. Enligt Fenz, Ogden och Herlitz är den sociala kompetensen förutsättningen till att klara av vardagen (se kapitel 3.4). Även Cederlund och Berglund (2014 s. 125) anmärker att förändringsarbetet utgår från att människan utvecklas genom interaktioner med varandra. Det kan alltså vara svårt att hjälpa barn med bristande färdigheter till interaktion, eftersom den språkliga kommunikationen utgör det huvudsakliga instrumentet i den miljöterapeutiska arbetsmetoden (Andersson 2003 s. 108-109). Resultatet i min studie hänger ihop med det Ogden (2003 s. 223, 226, 229) förklarar att den grundläggande sociala kompetensen utvecklas i interaktion med föräldrarna i hemmet. Föräldrarnas belöning och bestraffning och hur de motiverar sina egna reaktioner har stor inflytande över barnets beteende. Om ett barn lever i en splittrad familj, med ett otillräckligt föräldraskap med föräldrar som inte orkar eller med stora konflikter i familjen och hot av våld (Heino 2013 s. 96-97), så är det inte förvånande att barnet inte har social kompetens när hon eller han blir placerad på avdelningen.

Enligt resultatet i min studie ses även barnens olika individualiteter som en utmaning i att kunna förverkliga deras delaktighet. Resultatet visar att utveckling och individualitet ska tas i beaktande när aktiviteter planeras. På samma sätt förklarar Päckilä (Päckilä 2008 s. 161-162, 164) att arbetet ska vara barncentrerat och utgå ifrån att varje barn är en unik, självständig och individuell personlighet. Aktiviteterna ska planeras och utföras enligt barns karaktär och åldersskede.

Resultatet i min studie visar att barnens familjer och deras kultur, vanor och bruk, deras språk, principer och fostringsideologier samt familjedynamiken ses som utmaningar till att förverkliga barns delaktighet.

Heino (2013 s. 93-95) skriver att det är vanligt för klienter inom barnskyddet att familjens struktur har förändrats och att vardagen är präglad av många olika förändringar. Att ta hänsyn till alla olika personligheter med sina olika värden, vanor, bruk och eventuellt olika språk, kultur och principer är utmanande i den vardagliga miljöterapeutiska arbetsmetoden på avdelningen där det enligt Cederlund och Berglund (2014 s. 124) ska finnas enighet kring normer, värderingar och utgångspunkter. Konflikter kan uppstå om barnen och föräldrarna utgår från andra normer och värderingar, än de professionella.

6.5 Sammanfattning av analys och tolkning

Förändringsarbetet på avdelningen jag har undersökt är präglad av den miljöterapeutiska arbetsmetoden. Det finns strikta regler, gränser och rutiner som styr vardagen. Det kunde finnas ännu mera beaktandet av den miljöterapeutiska arbetsmetoden, men en barnskyddsanstalt är ingen miljöterapeutisk behandlingsinstitution. Den miljöterapeutiska arbetsmetoden finns mera undermedvetet integrerat i vardagen.

Barnen har bra möjligheter till inläring av sociala färdigheter. Den miljöterapeutiska arbetsmetoden med sina rutiner och aktiviteter bidrar till inlärningsmöjligheter som individen behöver för att bemästra vardagen. Viktiga färdigheter så som att ta andra i beaktande, att komma överens, att tåla besvikelser och att göra kompromisser, att förliskas och be om ursäkt och att diskutera och även att uppskatta sig själv, kan läras på avdelningen. De är viktiga färdigheter för att kunna leva tillsammans med andra individer i samhället och att kunna känna sig delaktig i vardagen. Mottagningshemmets avdelnings storlek och uppbyggnad är av stor betydelse och fungerar som utgångspunkt till inlärningsmöjligheter. De professionellas roll som vuxna har stor betydelse för vad barnen kan lära sig. De professionella fungerar som förebilder och deras handlingar och planeringar är ytterst viktigt för att de fungerar som utgångspunkt till inlärningsmöjligheter. Barnen behöver vägledning av vuxna för att lära sociala färdigheter och de lärs bäst i vardagliga situationer som mattider, hushållning eller i ordnade aktiviteter.

De professionella på mottagningshemmet jobbar utgående från barnskyddslagen och barnets bästa och främjar därför barnens möjligheter till delaktighet. Med hjälp av den

miljöterapeutiska arbetsmetoden och de sociala färdigheter som barnen kan lära sig har barnen möjlighet att känna sig delaktiga i vardagen. På avdelningen diskuteras med barnen om barnens önskemål och förväntningar. Ändå är vardagen förhållandevis vuxencentrerat och det finns olika uppfattningar av delaktighet kring de professionella.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att den miljöterapeutiska arbetsmetoden på avdelningen medför en del utmaningar. De kan delas in i tre kategorier: de professionella som ett arbetsteam, barnet och hela barngruppen och dessutom barnets bakgrund och familj. Den största utmaningen är de professionellas egen ork under arbetsskiftet som förutsätter hur aktiv den professionelle är, vilka aktiviteter det görs och med vem. Men även om de professionella skulle orka och skulle vara aktiva så finns det även tidsbrist eller rättare sagt personalbrist som orsakar utmaningar. Ibland räcker det inte med två professionella per arbetsskift till sex barn med alla sina behov och önskemål. Begränsad tid leder till att förverkligandet av barns delaktighet eller inläring av sociala färdigheter inte kan förverkligas på ett önskad eller även efterlängtd sätt. Det önskades även mera tid tillsammans för de professionella för att utbyta information, diskutera, utvärdera och planera. Problemet kunde åtgärdas genom att ha mera personal per arbetsskift men det medför en ekonomisk utmaning som de professionella inte kan påverka.

När det gäller utmaningar som barnen och barngruppen medför poängterades att alla barn på avdelningen är individer med färdigheter, krav och behov. Barnets social och kulturell bakgrund, dess familjestruktur och uppväxtomständigheter utmanar arbetet på avdelningen. Med hänsyn till barnens ofta stora olikheter och faktumet att det vanligtvis är sex barn samtidigt på plats så är det inte förvånansvärt att även barngruppen i sin helhet kan vara en utmaning för arbetet på avdelningen. Även föräldrarnas inställning till placeringen och deras förmåga och vilja till samarbete ses som en stor utmaning. Det påverkar arbetet mellan de professionella och föräldrarna och även mellan de professionella och barnen.

7 AVSLUTANDE DISKUSSION

I sista kapitlet tas upp reflektioner och kritisk granskning kring resultat, validitet, reliabilitet och metodval. Till sist behandlas även arbetslivsrelevansen och förslag på fortsatt forskning.

7.1 Resultatdiskussion

Syftet med min studie var att ge ökad kunskap om hur de professionella på mottagningshemmet kan stöda barns sociala färdigheter och delaktighet i vardagen. Med hjälp av mina frågeställningar ville jag få fram hur vardagen ser ut på mottagningshemmet, och vilka inlärningsmöjligheter det innebär. Jag ville även ta reda på vilka utmaningar som finns i det vardagliga arbetet gällande förverkligandet av barns delaktighet på mottagningshem.

Jag anser att jag fick svar på mitt syfte och mina forskningsfrågor men jag skulle ha önskat en fördjupning i resultatet om den miljöterapeutiska arbetsmetoden i vardagen. Jag märkte redan efter intervjun att min intervjuguide inte var så effektiv som jag hade trott. Det fanns helt enkelt för många frågor och även flera frågor angående samma detalj. Jag hade koncentrerat mig för mycket på till exempel barns delaktighet och inte tillräckligt på den miljöterapeutiska arbetsmetoden. Ändå är jag väldigt nöjd med resultatet angående utmaningar i det vardagliga arbetet. Jag hoppas att kunna bidra till ökad kunskap gällande forskningsfrågan om utmaningar i att förverkliga barns delaktighet på mottagningshem. Jag anser att jag lyckades få fram olika utmaningar som de professionella kan stöta på i det vardagliga arbetet på mottagningshemmet och jag lyckades även få fram olika faktorer angående den miljöterapeutiska arbetsmetoden och vilka sociala färdigheter barnen kan lära sig.

Men utmaningarna kring den miljöterapeutiska arbetsmetoden fick stort utrymme i min studie och delaktighet i sig syns väldigt lite i resultatet. Detta beror på att det uppstod mest diskussion om utmaningarna och jag ville inte påverka informanternas diskussion under gruppintervjun alltför mycket när det var meningen att styra diskussionen så litet

som möjligt. Jag anser ändå att resultatet jag fick fram blev inte så brett som det kunde ha blivit på grund av att tiden till gruppintervjun var begränsad.

7.2 Validitet, reliabilitet och metod

Så som Jacobsen beskriver är extern validitet samma sak som generaliserbarhet. Att generalisera betyder att dra allmänna slutsatser (2012 s. 21). Man ska fråga sig om det man har undersökt kan generaliseras. På grund av att min studie är kvalitativ och jag ville förstå och fördjupa begrepp och intervjuade bara ett få antal professionella på ett enda mottagningshem kan jag konstatera att mina resultat inte är generaliserbara. Intern validitet handlar om ifall resultaten kan uppfattas som riktiga, det vill säga har man lyckats mäta det man tror man mäter. (Jacobsen 2012 s. 21, 161) Med reliabilitet menas pålitlighet och trovärdighet. Reliabilitet syftar på om forskningsresultat är upprepningsbara. (Jacobsen 2012 s. 21)

Jag anser att jag lyckades mäta det som jag ville och resultaten kan uppfattas som riktiga. För att mitt resultat skulle vara så riktigt som möjligt bandade jag gruppintervjun och transkriberade intervjun exakt ord för ord. Jag läste igenom den transkriberade intervjun flera gånger för att skapa en säkerhet att jag förstår texten. Jag var medveten om min roll som ledare under intervjun och att jag känner nästan alla som deltog i gruppintervjun och hur detta kan påverka resultatet. Jag anser ändå att detta inte påverkade gruppintervjun negativt.

Som insamlingsmetod använde jag den kvalitativa gruppintervjun och jag anser att valet var relevant med tanke på mitt syfte och frågeställningar. Tanken var att gå på djupet och inte generalisera. Jag anser att med hjälp av gruppintervjun som metod kom jag fram till intressanta påståenden ur de professionellas synvinkel. Enligt Alvehus är det dock (2013 s. 88) en risk med gruppintervjun att individuella och avvikande åsikter eventuellt inte kommer fram. Jag anser att detta kan ha hänt. Ofta när en av informanterna kom med en åsikt bekräftade alla andra informanter påståendet. Det kan å andra sidan leda till att studien verkar mer pålitlig när det finns flera åsikter och påståenden som liknar varandra.

7.3 Arbetslivsrelevans

Barnets bästa, och som en viktig delaspekt av detta barns delaktighet, är något som de professionella på ett mottagningshem bör sträva efter varje dag. Därför är det ytterst viktigt att kartlägga praktiken och utmaningar i detta sammanhang. Syftet var att resultatet av denna undersökning skulle bidra till att tydliggöra principerna och dagliga arbetsmetoder på detta mottagningshem och jag hoppas att jag lyckades med detta. Jag hoppas även att socionomer och andra professionella på andra mottagningshem och även inom andra yrkesgrupper, till exempel förskolepersonal, kan ha användning av undersökningens resultat då de reflekterar kring sitt eget arbete för främjandet av barns delaktighet.

7.4 Förslag på fortsatt forskning

Forskning kunde fortsättas med samma frågeställning men med individuella temainter-
vjuer för att eventuellt få mera varierande svar. Även en undersökning ur barnens syn-
vinkel kunde vara ett bra komplement. Dessutom vore en studie som fokuserar sig ännu
mera på det miljöterapeutiska i arbetet intressant. Därmed menas att undersökaren
kunde lämna främjandet av delaktighetskänslan bort och koncentrera sig på hur det mil-
jöterapeutiska syns och hur det förverkligas i vardagen på mottagningshem.

KÄLLOR

- Alvehus, Johan. 2013, *Skriva uppsats med kvalitativ metod: En handbok*, Stockholm: Liber AB, 144 s.
- Andersson, Katarina & Ahnlund, Petra. 2009, Urvalets betydelse för kvalitativa intervjustudier i teori och praktik. I: L. Dahlgren & L. Sauer, red. *Att forska i socialt arbete – Utmaningar, förhållningssätt och metoder*, Lund: Studentlitteratur, s. 181-196.
- Andersson, Leif. 2003, *Ungdomar med sociala och psykiska problem – Utredning och behandling*, *Miljöterapi*, 3 uppl., Mjölby: Atremi AB, 219 s.
- Beyer, Steffen. 2007, *Partizipation in der Heimerziehung – Beteiligungsmöglichkeiten in stationären Erziehungshilfen am Beispiel einer Evaluationsstudie im Verbund Kommunaler Kinder- und Jugendhilfe (VKKJ)*, Hochschule für Technik, Wirtschaft und Kultur Leipzig. Tillgänglig: http://www.diebeteiligung.de/pdf/partizheimerz_diplomarb_beyer_leipzig.pdf Hämtad 30.1.2014
- Björck-Åkesson, Eva & Granlund, Mats. 2004, Delaktighet – ett centralt begrepp i WHO:s klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa (ICF). I: A. Gustavsson, red. *Delaktighetens språk*, Lund: Studentlitteratur, s. 29-49
- Boréus, Kristina & Bergström, Göran. 2005, Innehållsanalys. I: G. Bergström & K. Boréus, red. *Textens mening och makt*, Lund: Studentlitteratur, s. 43-87
- Cederlund, Christer. 2000, Aktiviteter på ungdomsinstitutioner. I: A. Hagqvist & B. Widinghoff, red. *Miljöterapi – igår, idag och i morgon*, Lund: Studentlitteratur, s. 173-197
- Cederlund, Christer & Berglund, Stig-Arne. 2014, *Socialpedagogik – pedagogiskt socialt arbete*, Stockholm: Liber AB, 183 s.
- Citavi – *Reference Management and Knowledge Organization*. 2014, Tillgänglig: <http://www.citavi.com/> Hämtad 18.11.2014
- Ekström, Mats & Larsson, Larsåke. 2010, Inledning. I: M. Ekström & L. Larsson, red. *Metoder i kommunikationsvetenskap*, Lund: Studentlitteratur, s. 13-24.
- Fenz, Teresa. 2009, *Soziale Kompetenz bei Jugendlichen: Auswirkungen eines Selbstsicherheitstrainings*, Universität Wien. Tillgänglig: http://othes.univie.ac.at/7472/1/2009-11-10_0302172.pdf Hämtad 8.2.2014
- Fog, Elsebeth. 2000, Miljöterapi som begrepp och praktik. I: A. Hagqvist & B. Widinghoff, red. *Miljöterapi – igår, idag och i morgon*, Lund: Studentlitteratur, s. 56-96

- Günder, Richard. 2011, *Praxis und Methoden der Heimerziehung. Entwicklungen, Veränderungen und Perspektiven der stationären Erziehungshilfe*, 4 uppl., Freiburg im Breisgau: Lambertus-Verlag, 419 s.
- Heino, Tarja. 2013, Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. I: M. Bardy, red. *Lastensuojelun ytimissä*, 4 uppl., Helsingfors: Yliopistopaino OY, s. 84-107
- Herlitz, Gillis. 2001, *Socialgrammatik – om social kompetens eller förmågan att umgås med folk*, Uppsala: Konsultförlag, 111 s.
- Hotari, Kaisa-Elina; Oranen, Mikko & Pösö, Tarja. 2013, Lapset lastensuojelun osallisina. I: M. Bardy, red. *Lastensuojelun ytimissä*, 4 uppl., Helsingfors: Yliopistopaino OY, s. 149-164
- Hämäläinen, Juha. 1999, *Johdatus sosiaalipedagogikkaan*, Kuopio: Kuopion yliopisto, 104 s.
- Jacobsen, Dag Ingvar. 2012, *Förståelse beskrivning och förklarning – introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*, Lund: Studentlitteratur, 327s.
- Jenner, Håkan. 2000, Miljöterapi – en rörelse med många ansikten. I: A. Hagqvist & B. Widinghoff, red. *Miljöterapi – igår, idag och i morgon*, Lund: Studentlitteratur, s. 19-33
- Jokela, Riikka. 2013, *KUULLAAN, MUTTA KUUNNELLAANKO? Huostaan otetun ja sijoitetun lapsen kokemuksia osallisuudesta lastensuojelun asiakkuudessaan*, Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. Tillgänglig: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/42172/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201309172309.pdf?sequence=1> Hämtad 19.1.2014
- Kankkunen, Päivi & Vehviläinen-Julkunen, Katri. 2009, *Tutkimus hoitotieteessä*, Helsingfors: WSOYpro, 213 s.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa. 2010, *Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot*, Helsingfors: WSOY, 263 s.
- Korppi, Marika & Latvala, Johanna. 2010, *Osallistava vuorovaikutuksen malli lasten osallisuuden mahdollistajana*, Jyväskylän yliopisto. Tillgänglig: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/25307/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201009302820.pdf?sequence=1> Hämtad 18.1.2014
- Kvale, Steinar. 1997, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Lund: Studentlitteratur, 306 s.
- Larsson, Larsåke. 2010, Intervjuer. I: M. Ekström & L. Larsson, red. *Metoder i kommunikationsvetenskap*, Lund: Studentlitteratur, s. 53-86.
- Madsen, Bent. 2006, *Socialpedagogik - Integration och inklusion i det moderna samhället*, Lund: Studentlitteratur, 301s.
- Manninen, Piia. 2011, *Sosiaalinen taitavuus ja vertaissuhteet lasten kuvailemina*, Jyväskylän yliopisto. Tillgänglig:

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/26665/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201103141889.pdf?sequence=1> Hämtad 18.1.2014

- Molin, Martin. 2004, Delaktighet inom handikappområdet - en begreppsanalys. I: A. Gustavsson, red. *Delaktighetens språk*, Lund: Studentlitteratur, s. 61-82.
- Nurmi, Suvielise. 2011, Johdanto. I: S. Nurmi & K. Rantala, red. *Näyn ja kuulun - Lapsen etu ja osallisuus*, Helsinki: Lasten Keskus Oy, s. 6-10.
- Ogden, Terje. 2003, *Social kompetens och problembeteende i skolan. Kompetensutvecklande och problemlösande arbete*, Stockholm: Liber, 304 s.
- Päkkilä, Hanna-Leena. 2008, Lähtökohtana lapsen etu ja lapsilähtöisyys. I: K. Huotari & J. Hurtig, red. *Sosiaalityötä monitoroimassa*, Helsingfors: Yliopistopaino OY, s. 161-174
- Saastamoinen, Kati. 2010, *Lapsen asema sijaishuollossa*, Helsingfors: Edita, 370 s.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2014. *Vastaanottokoti*. Tillgänglig: <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset/vastaanottokoti> Hämtad 11.9.2014
- Taskinen, Sirpa. 2007, *Barnskyddslag (417/2007) Tillämpningsguide*. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino Oy, 134 s.
- Timonen-Kallio, Eeva. 2010, Lapsen osallisuuden vahvistaminen lastensuojelutyön keskiössä, I: Tanskanen, Ilona & Timonen-Kallio, Eeva (red.), *Lasten ja nuorten osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä*, Tammerfors: Juvenes Print Oy, s. 6-17.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. 2002, *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*, Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 159 s.
- Wibeck, Victoria. 2007, *Fokusgrupper - om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*, Lund: Studentlitteratur, 144 s.
- Wikström, Eva. 2009, Etiska dilemman och interkulturell känslighet i kvalitativa forskningsintervjuer. I: L. Dahlgren & L. Sauer, red. *Att forska i socialt arbete - Utmaningar, förhållningssätt och metoder*, Lund: Studentlitteratur, s. 197-225.
- Yin, Robert K. 2013, *Kvalitativ forskning från start till mål*, Lund: Studentlitteratur, 324 s.

BILAGA 1: FÖLJEBREV

Hyvät vastaanottolaitoksen työntekijät!

Nimeni on Miriam Larinkoski ja suoritan juuri viimeisiä sosiaalialan opintojani ammattikorkeakoulu Arcadassa tavoitteenani valmistua syksyllä 2014. Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää millä menetelmillä osastolla tuetaan lapsia osallisuuteen sekä lasten sosiaalisia valmiuksia ja mitä haasteita tähän työhön liittyy.

Opinnäytetyöni tutkimusmetodinä käytän fokusryhmähaastattelua, ja toivon, että siihen osallistuisi 4-5 ammattilaista työryhmästänne. Fokusryhmähaastattelu on strukturoitu ryhmähaastattelu jonka tavoitteena on vastata kysymykseen ”Miten lasten osallisuutta arjessa voidaan tukea osastolla?”.

Haastatteluajankohdaksi ehdotan kesäkuussa työryhmäpalaverinne, jolloin kuulisin mielelläni näkemyksiäsi ja ajatuksiasi aiheeseen liittyen. Aikaa tähän menisi noin 90 minuuttia. Ryhmähaastattelua varten saat haastattelurungon (liite) ja keskustelu käydään siinä olevien kysymysten pohjalta. Te olette fokusryhmänä keskiössä ja minä ohjaisin keskustelua, mieluiten mahdollisimman vähän.

Jos sinulle sopii, nauhoittaisin keskustelun ja tekisin vihkooni muistiinpanoja. Aion pitää hyvää huolta siitä, ettei henkilöllisyytesi tule julki ja että vain minulla sekä ohjaavalla opettajallani on mahdollisuus käydä haastattelussa kerätty aineisto läpi. Kun työni on valmis, kaikki keräämäni materiaali tuhotaan. Osallistuminen haastattelutilaisuuteen on täysin vapaaehtoista ja osallistumisen voi keskeyttää, jos siltä tuntuu.

Mikäli sinulla herää tutkimuksestani tai menetelmästäni kysymyksiä, voit ottaa minuun tai ohjaavaan opettajaani yhteyttä joko sähköpostitse tai puhelimitse alla olevin tiedoin.

Kiitos etukäteen! Ystävällisin terveisin,

Miriam Larinkoski

*****

ohjaava opettaja

Arla Cederberg

arla.cederberg@arcada.fi

puh. *** *****

BILAGA 2: BLANKETTEN OM INFORMERAT SAMTYCKE

Suostumus haastatteluun osallistumisesta

Allekirjoittamalla annan suostumukseni haastatteluun, joka käsittelee vastaanottolaitoksen ammattilaisten mahdollisuuksia tukea lasten sosiaalisia valmiuksia ja osallisuutta arjessa. Olen saanut tietoa haastattelun tavoitteista sekä oikeuksistani siihen liittyen. Olen tietoinen siitä, että haastattelija sitoutuu käsittelemään aineiston luottamuksellisesti ja kaikkien osallistujien henkilöllisyys pidetään anonyymina. Hyväksyn että haastattelu nauhoitetaan.

Olen saanut tarpeeksi tietoa tutkimuksesta ja annan täten suostumukseni osallistua tutkimukseen ja tulla haastateltavaksi.

Paikka ja päivämäärä, allekirjoitus ja nimenselvennys

BILAGA 3: ANSÖKAN OM FORSKNINGSLOV

Tutkimuslupahakemus

Hyvä vastaanottolaitoksen vastaava hoitaja,

Nimeni on Miriam Larinkoski ja suoritan juuri viimeisiä sosiaali-alan opintojani ammattikorkeakoulu Arcadassa. Tällä hetkellä kirjoitan opinnäytetyötäni liittyen lasten osallisuuteen arjessa. Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää kuinka vastaanottolaitoksen ammattilaiset pystyvät tukemaan lasten osallisuutta ja sosiaalisia valmiuksia.

Työni tavoitteena on selvittää millä menetelmillä osastolla tuetaan lasten sosiaalisia valmiuksia sekä osallisuutta ja mitä haasteita tähän työhön liittyy. Tarkoitukseni on kerätä kvalitatiivinen aineisto käyttämällä fokusryhmähaastattelua tutkimusmetodinä. Fokusryhmähaastattelu on strukturoitu ryhmähaastattelu jonka tavoitteena on vastata kysymykseen ”Miten lasten osallisuutta arjessa voidaan tukea osastolla?”. Toivon, että voisin tätä tarkoitusta varten haastatella yhteensä 4-5 ammattilaista vaihtelevilla työtaustoilla.

Tutkimukseen kuuluvat eettiset näkökohdat huomioidaan opinnäytetyöprosessissa. Tämä tarkoittaa, että haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista, osallistujat saavat tietoa haastattelun menetelmistä ja tavoitteesta. Osallistujat voivat tarvittaessa keskeyttää haastattelun, ja mikäli haastateltaville sopii, nauhoitan haastattelun. Kaikkien fokusryhmähaastatteluun osallistuvien henkilöllisyys pidetään anonyymina.

Pyydän tutkimuslupaa toteuttaakseni tämän tutkimuksen ***** osasto *****. Tutkimuksen tulos käytetään vain ja ainoastaan minun opinnäytetyössäni.

Mikäli sinulla herää tutkimuksestani tai menetelmästäni kysymyksiä, voit ottaa minuun tai ohjaavaan opettajaani yhteyttä.

Kiitos etukäteen!

Ystävällisin terveisin,

Miriam Larinkoski

*****

ohjaava opettaja

Arla Cederberg

arla.cederberg@arcada.fi

puh. *** *****

Allekirjoittamalla vakuutan saaneeni tarpeeksi tietoa koskien tutkimusta ja annan opiskelijalle Miriam Larinkoski luvan toteuttaa tutkimusta ***** ***** osasto *****.

Allekirjoitus ja päiväys

***** ***** , osasto ***** , vastaava hoitaja

BILAGA 4: INTERVJUGUIDE

Haastattelurunko

AVAUSKYSYMYKSET

1. Ammattinimike?
2. Kuinka kauan olet työskennellyt lasten kanssa?
3. Montako vuotta on työkokemusta lastensuojelun parissa?
4. Kuinka monta vuotta olet työskennellyt ***** vastaanottokeskuksessa?

JOHDANTOKYSYMYKSET

5. Kuinka paljon sinulla on päivässä aikaa lasten kanssa yhdessä tekemiseen?
6. Mitkä ja millaisia rutiineja teillä on lasten kanssa osastolla?
7. Mitä aktiviteettejä teette lasten kanssa?
8. Millaisia taitoja/valmiuksia lapsi voi oppia yhteisten rutiinien ja aktiviteettien kautta?
9. Minkälaiset säännöt ja rajat ohjaavat jokapäiväistä toimintaa osastolla?
10. Mitkä ovat yleiset haasteet lasten kanssa yhdessä tehdyissä aktiviteeteissä ja rutiineissa? (Parannusehdotuksia?)

SIIRTYMÄKYSYMYKSET

11. Millaiset aktiviteetit ja rutiinit tukevat lasten sosiaalisia valmiuksia?
12. Miten yhteiset rutiinit ja aktiviteetit/yhteinen ohjelma tukee mielestäsi lasten sosiaalisia valmiuksia?
13. Minkälainen vuorovaikutus on lapsille hyväksi jotta he voisivat harjoittaa sosiaalisia valmiuksiaan? (aikuiset esimerkkeinä, palaute, ystävät)
14. Mitkä ovat yleiset haasteet lasten sosiaalisten valmiuksien tukemisessa osastolla? (Parannusehdotuksia?)

AVAINKYSYMYKSET

15. Mitä ”lasten osallisuus arjessa” tarkoittaa mielestäsi?
16. Miten sinä henkilökohtaisesti tai te työryhmänä tuette lasten osallisuutta osastolla arjessa?
17. Minkälaiset tekemiset/aktiviteetit/rutiinit ja minkälainen päivärytmi edesauttavat lasten osallisuutta arjessa? Entä milloin tekemiset aiheuttavat lapsille liikaa vastuuta ikäänsä nähden? (osallisuuden ja vastuun raja)
18. Voitteko kertoa hetkistä ja tilanteista jolloin osallisuuden tukeminen ei onnistunut?
19. Mitkä ovat yleiset haasteet osallisuuden tukemisessa osastolla? (Parannusehdotuksia?)

LOPUKSI

20. Olisiko Teillä vielä jotain lisättävää? Jotain sellaista mitä ei vielä tullut esille?

BILAGA 5: KATEGORISERING AV EXEMPEL FRÅN INTERVJUN

Ursprunglig uttryck	Förenklad uttryck	Kategori	Tema
"... när man funderar på dagarna, dygnsrytmen, så den är ju ganska punktlig ..."	Strukturerad dygnsrytmen	Rutiner och en strukturerad vardag	Vardagen på avdelningen
"Jag tycker att det är en fin rutin det där att vi läser kvällsagor hos oss, alltid bara, att vi orkar upprätthålla detta."	Rutiner	Rutiner och en strukturerad vardag	Vardagen på avdelningen
"... eller att vi förhandlar vilken kanal vi ska titta på ..."	att komma överens, göra kompromisser, diskutera	Sociala färdigheter	Vardagen på avdelningen
"Att det inte är det att bara gå åt olika håll och be någon att dra åt helvete..."	att ta andra i beaktande, att förlikas, diskutera, be om ursäkt	Sociala färdigheter	Vardagen på avdelningen
"... det ska inte vara så att barnet nu bara är här och funderar och alla andra gör allt för barnet..."	Att göra själv, att bestämma själv	Delaktighet	Vardagen på avdelningen
"att jag själv känner igen det att ibland är jag mera aktiv och ibland så ej..."	Att orka	Utmaningar hos personalen	Utmaningar i den vardagliga praktiken på avdelningen
"vi borde ha mera tid där vi kan fundera de här sakerna tillsammans..."	Tidsbrist	Utmaningar hos personalen	Utmaningar i den vardagliga praktiken på avdelningen
"... Eller om vi skulle ha till exempel fler människor per skift..."	Brist på resurser	Utmaningar hos personalen	Utmaningar i den vardagliga praktiken på avdelningen
"Men sedan det att när upplever barnet själv att hon eller han är delaktig det är intressant..."	Individens egen uppfattning/känsla av delaktighet	Utmaningar hos barnet	Utmaningar i den vardagliga praktiken på avdelningen
"Att inte så att det skulle finnas rätta eller felaktiga vanor men att vi ska lära barnen sen hur vi gör här hos oss..."	Vanor och bruk i barnens familj	Utmaningar hos familjen	Utmaningar i den vardagliga praktiken på avdelningen